

Cena 40 Kč

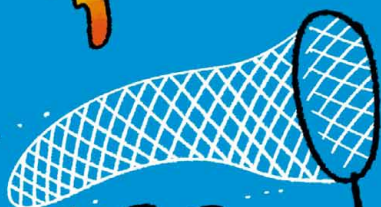
čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

6

2018

ročník

FIBRICH

měsíčník
pro práci
s knihou

ZDRAVOTNICKÉ KNIHOVNY

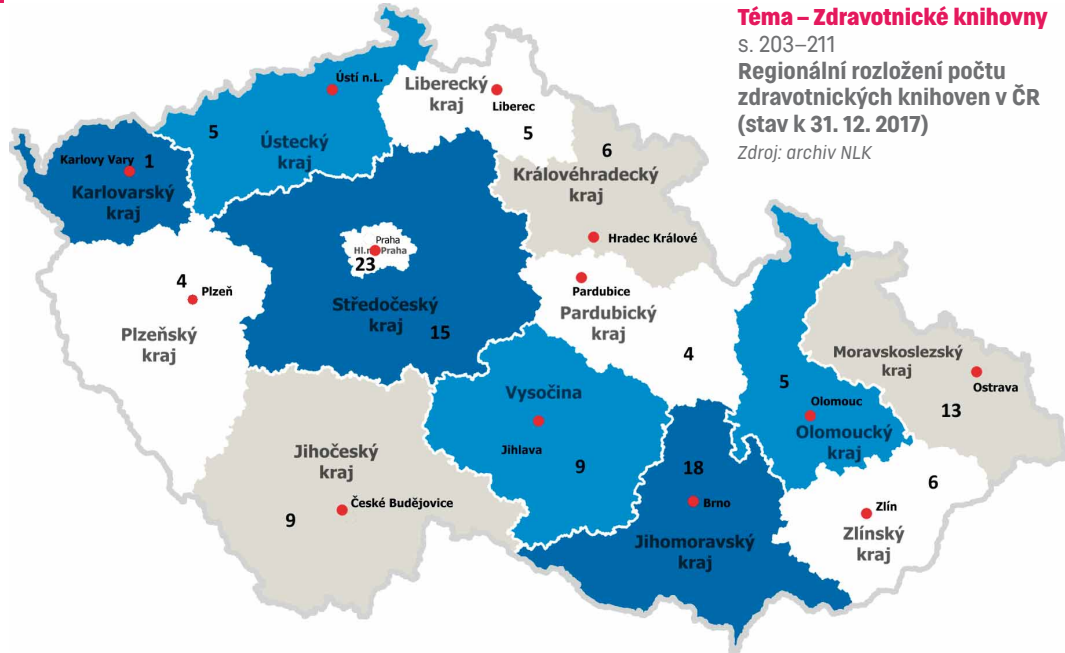
Národní lékařská knihovna
Bibliographia medica
Čechoslovaca
Knihovna FN u sv. Anny v Brně

Český národní korpus

Online nástroj na podporu
vzdělávání
Ozoboti – rozhovor
s P. Randákovou o výuce
programování a robotiky

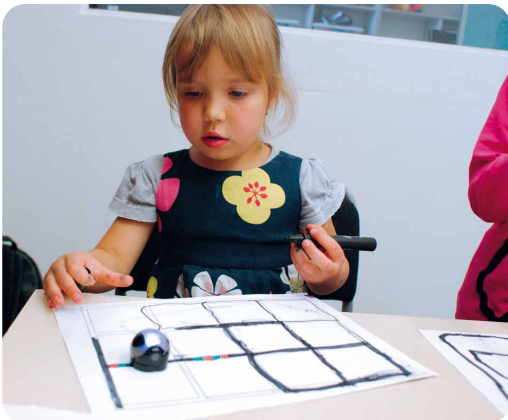
Bibliotheca academica 2017

Odborné semináře o literatuře
pro děti v Přerově
Proč děti špatně mluví?

Téma – Zdravotnické knihovny
s. 203–211
Regionální rozložení počtu zdravotnických knihoven v ČR (stav k 31. 12. 2017)
Zdroj: archiv NLK

Lékařská knihovna FN u sv. Anny v Brně
s. 209–211
← Ze zázemí knihovny – sklad
Foto: Jitka Löscherová

Ozoboti s. 217–219
Miniaturní robot Ozobot a zároveň didaktická pomůcka a interaktivní hračka, která rozvíjí kreativitu a logické myšlení dětí

Foto: David Ondřích

Ze stránek Čtenáře ...tentokrát před 59 lety
s. 214
Kreslený humor měl na stránkách Čtenáře své pevné místo (možná bychom se k němu mohli opět vrátit...)
Obr.: archiv SVK v Kladně

Téma – Zdravotnické knihovny

- 203 **Národní lékařská knihovna – tradice, důvěryhodnost a technologie** | Eva S. Lesenková, Helena Bouzková, Klára Mašková
- 207 **Bibliographia medica Českoslovaca** | Lenka Maixnerová
- 209 **Lékařská knihovna Fakultní nemocnice u sv. Anny v Brně** | Jitka Löscherová
- 212 **Lidé kolem Čtenáře Jiří Mika: V různých rolích**
- 214 **Ze stránek Čtenáře... tentokrát před 59 lety** | vybrala Vladimíra Švorcová
- 215 **Český národní korpus** | Věra Schmiedtová; úvod: Jan Kamenický
- Inspirace**
- 217 **Ozoboti** | Věra Ondříchová
- 220 **Vydávání knih a slety čarodějnic** | Dáša Honsnejmanová
- 221 **Vzdělávání Online nástroj pro podporu vzdělávání** | Linda Jansová
- 224 **Dětské čtenářství Odborné semináře o literatuře pro děti v Přerově** | Františka Vrbenská
- Události**
- 226 **Proč děti špatně mluví?** | Marcela Güttnarová
- 227 **Labyrint světa Dne poezie 2017** | Josef Straka
- 228 **Bibliotheca academica 2017** | Jan Kamenický
- 230 **Konference Knihovny současnosti 2018** | Martina Horejšová
- 231 **Zámek plný knih** | Renáta Tetřevová
- 232 **Vznik Československa – 100 let (6. část) Bohuslav Koutník** | Jaromír Kubíček
- 235 **Fantastický svět Walkerových 5 Drak a magie stokrát jinak** | Jiří W. Procházka a Klára Smolíková
- 238 **Literární výročí Červenec** | Milan Valden
- 239 **Ze světa** | Roman Giebisch
- 240 **Novinky knihovnické literatury** | Monika Hrušková

ELEKTRONICKÁ VERZE ČTENÁŘE — <https://svkkl.cz/ctenar>, ARCHIV — <http://ctenar.svkkl.cz>

CONTENTS

- Topic – Healthcare libraries**
- 203 **National Medical Library – tradition, reliability and technology** | Eva S. Lesenková, Helena Bouzková, Klára Mašková
- 207 **Bibliographia medica Českoslovaca** | Lenka Maixnerová
- 209 **St Anne's Faculty Hospital Medical Library in Brno** | Jitka Löscherová
- Seventy years of Čtenář**
- 212 **Jiří Mika: In various roles**
- 214 **From the pages of Čtenář... this time 59 years ago** | selected by Vladimíra Švorcová
- 215 **Czech National Corpus** | Věra Schmiedtová; Introduction: Jan Kamenický
- Inspiration**
- 217 **Ozobots** | Věra Ondříchová
- 220 **Publishing books and witch gatherings** | Dáša Honsnejmanová
- Education**
- 221 **Online tool in support of education** | Linda Jansová
- Children's reading**
- 224 **Specialist seminars on literature for children in Přerov** | Františka Vrbenská
- Events**
- 226 **Why do children speak badly?** | Marcela Güttnarová
- 227 **Poetry Day 2017 – Labyrinth of the World** | Josef Straka
- 228 **Bibliotheca academica 2017** | Jan Kamenický
- 230 **Libraries Today Conference 2018** | Martina Horejšová
- 231 **Full of Books Chateau** | Renáta Tetřevová
- Centenary of the establishment of Czechoslovakia / Part 6**
- 232 **Bohuslav Koutník** | Jaromír Kubíček
- Walkers' world of fantasy 5**
- 235 **Dragon and magic a hundred different ways** | Jiří W. Procházka and Klára Smolíková
- 238 **Literary Anniversaries July** | Milan Valden
- 239 **From the World** | Roman Giebisch
- 240 **Latest library literature** | Monika Hrušková

INHALT

- Thema – Medizinische Bibliotheken**
- 203 **Die Nationale Medizinische Bibliothek – Tradition, Vertrauenswürdigkeit und Technologie** | Eva S. Lesenková, Helena Bouzková, Klára Mašková
- 207 **Bibliographia medica Českoslovaca** | Lenka Maixnerová
- 209 **Die Medizinische Bibliothek des Fakultätskrankenhauses bei der Heiligen Anna in Brno** | Jitka Löscherová
- Čtenář feiert 70 Jahre Menschen um Čtenář**
- 212 **Jiří Mika: In verschiedenen Rollen**
- 214 **Aus den Čtenář Seiten... diesmal 59 Jahre zurück** | wählte Vladimíra Švorcová
- 215 **Das tschechische nationale Korpus** | Věra Schmiedtová; Einleitung: Jan Kamenický
- Inspiration**
- 217 **Ozoboter** | Věra Ondříchová
- 220 **Buchausgabe und Zusammenflüge der Hexen** | Dáša Honsnejmanová
- Ausbildung**
- 221 **Onlinemittel für die Ausbildungsunterstützung** | Linda Jansová
- Kinderleserschaft**
- 224 **Fachseminare über die Literatur für Kinder in Přerov** | Františka Vrbenská
- Ereignisse**
- 226 **Warum sprechen Kinder schlecht?** | Marcela Güttnarová
- 227 **Weltlabyrinth des Poesietages 2017** | Josef Straka
- 228 **Bibliotheca academica 2017** | Jan Kamenický
- 230 **Konferenz Bibliotheken der Gegenwart 2018** | Martina Horejšová
- 231 **Voller Schloss der Bücher** | Renáta Tetřevová
- Die Entstehung der Tschechoslowakei 100 Jahre / 6. Teil**
- 232 **Bohuslav Koutník** | Jaromír Kubíček
- Die fantastische Welt der Familie Walker 5**
- 235 **Der Drache und die Magie hundert Mals anders** | Jiří W. Procházka und Klára Smolíková
- 238 **Literarische Jahrestage Juli** | Milan Valden
- 239 **Aus der Welt** | Roman Giebisch
- 240 **Neuerscheinungen der Bibliothekarischen Literatur** | Monika Hrušková

OD REDAKČNÍHO STOLU

Milé čtenářky, milí čtenáři, měsíc červen už je za polovinou, učitelé „melou z posledního“, děti se těší na prázdniny a i knihovny a knihovníci se po jarní úrodě akcí chystají na klidnější režim (pokud zrovna nepořádají příměstské tábory pro děti nebo podobné letní aktivity), trochu si odpočinou a nabírají dech pro podzimní ruch. Některé z podzimních akcí přiblíží zprávy v rubrice Události; připomínají ty loňské a zvou na připravované letošní.

Hlavní téma čísla je tentokrát zaměřeno na zdravotnické knihovny. Oblast zdraví se týká každého, a tak se není co divit, že k formulovaným koncepčním prioritám lékařského, respektive obecněji zdravotnického knihovnictví patří kromě jiného i podpora zdravotní gramotnosti občanů, nelékařských oborů a vzdělávání knihovníků. Ve třech článcích budete sledovat historii, vývoj a současnost celého systému i nové trendy. Blíže se seznámíte také s hlavní českou bibliografií oboru a knihovnou brněnské Fakultní nemocnice u sv. Anny.

Že korpus neoznačuje jen část dortu z těsta schovanou pod krémem a že informace o tvorbě Českého národního korpusu zdaleka nemusí být strohé čtení bez vtípu, vás jistě přesvědčí článek Věry Schmiedtové s úvodem Jana Kamenického. Korpus, o kterém je v příspěvku řeč, slouží především k vědeckému výzkumu jazyka, ale ze své zkušenosti mohou potvrdit, že je také užitečným a praktickým pomocníkem při psaní textů.

Vzdělávání knihovníků se věnuje článek Lindy Jansové, který seznamuje s webem Studijní pomůcky pro knihovníky; tradičně milé a laskavé čtení přináší „vzpomínkové rubriky“. V jedné z nich dostal slovo dnes již bývalý ředitel a zástupce vydavatele *Čtenáře* Jiří Mika, další přibližuje učitele a knihovníka Bohuslava Koutníka.

Inspiraci pro práci s dětmi a jejich rodiči najdete ve více příspěvcích – dozvíte se, co je Ozobot a jak ho při aktivitách s dětmi využít, všichni si připomeneme, jak je důležité, aby rodiče dětem četli, a ohlédneme se za přerovskými semináři o dětské literatuře. Ve svém seriálu tandem Procházka-Smolíková proniká do magických literárních světů s draky, rytíři a trpaslíky, které dětské čtenáře (a nejen je) bezpochyby zaujmou, a navíc si znovu uvědomíme význam takové četby, kde dobro je dobrem, zlo zlem, kde je nutné oboje rozeznat a hrdinské a správné se zlu postavit. A tak souhlasím s autory, že čtenářská cesta od pohádek k fantasy je dobrou základnou pro rozvoj čtenářství v dospělosti i osobnosti obecně.

Krásnou dovolenou a příjemný odpočinek s pěknou knihou přeje za redakci

PAVLA VLKOVÁ

čtenář MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

6 | 2018 | ročník 70

Středočeský kraj

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace Středočeského kraje, ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)
Šéfredaktor: PhDr. Jaroslav Císař
Redaktorka: PhDr. Pavla Vlková
Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková
Ilustrace na obálce: Lukáš Fibrich

Sídlo redakce (příjem inzercí a objednávků na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641, 272 01 Kladno
tel.: 312 813 154
e-mail: ctenar@svvkl.cz (Jaroslav Císař)
e-mail: ctenar.vlkova@svvkl.cz (Pavla Vlková)

Redakční rada: Mgr. Ivona Kasalická (předsedkyně), Mgr. Svatomíra Fojtová, Renata Fridrichová, Mgr. Martina Košanová, Miloslav Linc, Mgr. Petra Miturová, PhDr. Vít Richter, PhDr. Klára Rösslerová, Ph.D., PhDr. Renáta Salátová

Tisk: SERIFA, spol. s r. o., Jinonická 80, 150 00 Praha 5

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje A.L.L. production, s. r. o., Ve Žlíbku 1800/77, Hala 7A, 193 00 Praha 9 – Horní Počernice, tel.: 234 092 811 (sekretariát), e-mail: info@predplatne.cz
Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s. – drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.; SUWEKO CZ s. r. o.
Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994
Podávání novinových zásilek bylo povoleno Českou poštou s. p. OZSeč Ústí nad Labem dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98
Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč (dvojičíslo 60 Kč)

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana, L. K. Permanent spol. s r. o., pošt. schránka 4, 834 14 Bratislava 34, tel.: 00421-02 49 111 203, fax: 00421-02 49 111 209, e-mail: herslova@lkpermanent.sk
Cena jednoho čísla 2 €, roční předplatné 22,67 € (dvojičíslo 2,67 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 11. 6. 2018.

Číslo vyšlo 18. 6. 2018.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

UPOZORNĚNÍ! Časopis naleznete na nových webových stránkách <https://svvkl.cz/ctenar>

Téma

Zdravotnické knihovny

Národní lékařská knihovna – tradice, důvěryhodnost a technologie

Příspěvek popisuje historii i současnost Národní lékařské knihovny a existující systém zdravotnických knihoven v ČR.

Postavení Národní lékařské knihovny (NLK) je specifické svou oborovou příslušností i historickou kontinuitou fondů a služeb. Jakožto „národní“ instituce v úplnosti shromažďuje a trvale uchovává veškeré oborové publikace vyšlé na daném území a v úplnosti o nich informuje. Slovo „lékařská“ v jejím názvu svádí k mylné domněnce, že slouží pouze lékařům. Není tomu tak, do působnosti systému péče o zdraví patří i nelékařské zdravotnické profese, tedy obecně zdravotníci.

Posláním této veřejné specializované knihovny je vytvářet a zpřístupňovat odborné důvěryhodné informační zdroje určené odborné a laické veřejnosti. V dlouhodobé vizi pak vytvářet a nabízet knihovnicko-informační služby a biomedicínské informační zdroje pro podporu výzkumu, vývoje a vzdělávání odborníků i občanů ve spolupráci se systémem knihoven ČR a v zahraničí. Knihovna svými činnostmi zajišťuje funkci ústředního knihovnicko-informačního pracoviště v rezortu Ministerstva zdravotnictví a toto ministerstvo dotuje budování fondu domácí a zahraniční literatury s povinností národní depozitní funkce.

NLK je členem národních i mezinárodních odborných korporací, jejichž odborná činnost souvisí s předmětem činnosti této knihovny.

HISTORIE

Více než třisetletou historii NLK i složitost jejího vývoje dokumentují významná data. Ta vypovídají nejen o historických a společenských změnách a událostech, ale také o vývoji knihovnické a informační profesní identity.

V první třetině 18. století (1726) vznikla Neue karolinische Bibliothek jako knihovna lékařské a právnické fakulty. Ta byla podle podmínky hraběte Ignáce Karla ze Šternberka, který knihovně odkázal svoji knižní sbírku, 20. 5. 1726 otevřena veřejnosti a sestávala ze čtyř sekcí: právnické, lékařské, historické a beletristické. Existovala do otevření univerzitní knihovny v roce 1777.

V průběhu dalšího sta let vznikaly knihovny na jednotlivých klinikách a ústavech lékařské fakulty. Ty byly financovány převážně ze soukromých zdrojů přednostů: 1807 čítárna odborných časopisů, která se nacházela v zasedací síni lékařské fakulty, o dva roky později Fritzoza chirurgická knihovna, která je dodnes součástí fondů NLK, 1819 Knihovna Antonína Jungmanna na porodnické klinice; zmínku zasluží ještě knihovna oční kliniky (1821) založená J. N. Fischerem a Krombholzova knihovna lékařské (interní) kliniky (1827).

Skutečné počátky NLK se váží k roku 1841, kdy na Starém Městě v Martinské ulici došlo ke zpřístupnění veřejné knihovny a čítárny Prager Medizinisches Lesemuseum. V československé první republice roku 1924 pro veřejnost zahájila činnost Lékařská knihovna a čítárna Spolku lékařů českých v Celetné ulici, která byla od roku 1923 majetkem Československé republiky ve správě Ministerstva školství a národní osvěty.

Dalším významným mezníkem se stal rok 1931, kdy začala působit Ústřední knihovna československých lékařů a mediků v Praze v nově vybudovaném Lékařském domě v Sokolské ulici v Praze 2. Tam se čítárna NLK nachází dodnes. Z poválečné historie uvedme ještě rok 1949, kdy

byla ustavena Státní lékařská knihovna; Lékařská knihovna a čítárna tak přešla do správy státu. Zdravotnické dokumentační středisko (od 1952 Ústav pro zdravotnickou dokumentaci) vzniklo v roce 1947. V roce 1949 v Lékařském domě samostatně existovaly Státní lékařská knihovna (SLK) a Zdravotnické dokumentační středisko, jehož hlavní náplní bylo zpracovávání národní lékařské bibliografie – *Bibliographia medica Českoslovacica* (BMČ; pozn. red.: blíže viz text na s. 207–209).

V lednu 1961 byla SLK převedena z působnosti ministerstva školství pod ministerstvo zdravotnictví a vznikl Státní ústav pro knihovnickou a dokumentační službu (SÚZDKS). Knihovna nesla od roku 1977 až do roku 1992 název Ústav vědeckých lékařských informací (ÚVLI).

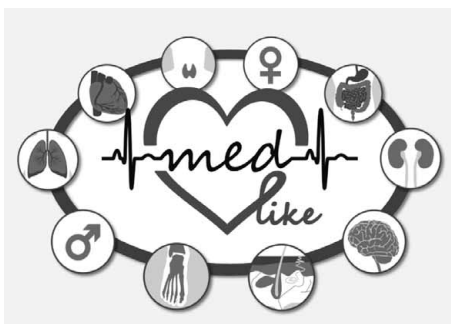
NLK V SOUČASNOSTI

K základním předmětům činnosti přináší vykonávání knihovnicko-informační, koordinační, metodické, výzkumné, vzdělávací, analytické a poradenské činnosti.

Knihovní fond dosáhl v roce 2017 cca 400 000 svazků, získáváme na 400 titulů tištěných periodik; knihovnu navštívilo v uvedeném roce v průměru 280 uživatelů denně. Registrovaným uživatelům je umožněn vzdálený přístup z vlastních zařízení ke zdrojům a službám, díky kterému si stáhli na 32 000 plných textů. Zajišťuje se přístup do odborných databází, citačních rejstříků, archivů elektronických časopisů, e-knih a dalších elektronických informačních zdrojů. Vstupním portálem je portál Medvik, který zpřístupňuje katalogy NLK a dalších knihoven a také databázi BMČ. Elektronicky knihovna zaznamenala bezmála 360 000 návštěv. Součástí portálu Medvik je otevřený centrální knihovní systém, do kterého se mohou zapojovat všechny zdravotnické knihovny ČR s internetovým připojením, a to bez dalších nákladů na jejich IT infrastrukturu.

Předmětová analýza biomedicínské literatury, věcné pořádání a vyhledávání bibliografických i katalogizačních záznamů se zajišťuje pomocí řízeného slovníku termínů z biomedicíny *Medical Subject Headings*, který od roku 1960 vydává americká Národní lékařská knihovna v Bethesda. Český překlad této biomedicínské klasifikace, která slouží i pro zpracování automatizované národní lékařské bibliografie BMČ, zabezpečuje právě NLK.

NLK poskytuje široké spektrum knihovnicko-informačních služeb z vlastních i cizích odborných zdrojů, speciální služby zahrnují i činnost publikační, kam patří vydávání a zpřístupňování publikací z oboru medicíny, příbuzných oborů, knihovnictví a informační vědy. V rámci spektra služeb je zvláštním specializovaným pracovištěm NLK oddělení vědeckých informací v budově Ministerstva zdravotnictví, které současně plní funkci dokumentačního centra Světové zdravotnické organizace (DC WHO) pro Českou republiku.

MedLike – spolehlivé informace o zdraví a nemoci

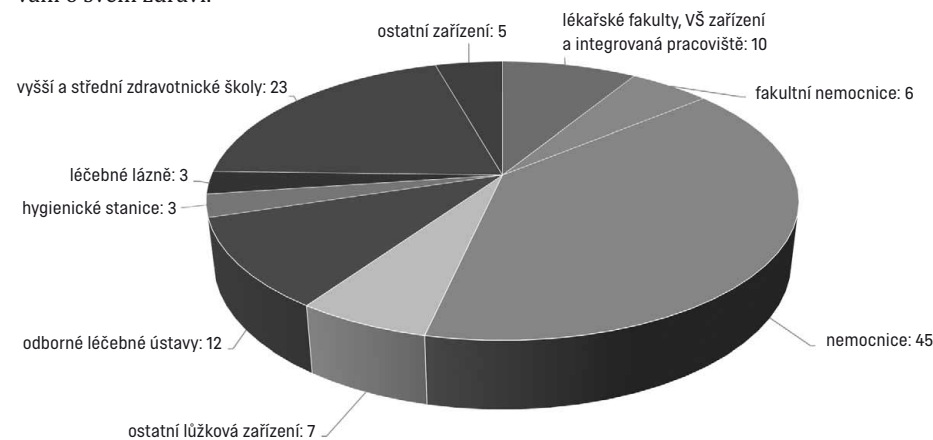
metodik s přihlédnutím ke specifikům elektronických a tištěných zdrojů medicínských informací. Z odborných zdrojů využíváme specializované medicínské databáze s informačními zdroji pro výuku a studium (point-of-learning), pro vědu a výzkum (point-of-research), pro klinickou praxi (point-of-care), pro řízení (point-of-management) a také zdroje pro laickou veřejnost.

Dokumentační, informační a speciální služby zajišťují oddělení, která uživatelům zprostředkovávají vyhledání, výpůjčku, získání, pořízení kopie a dodání dokumentu, rešeršní službu a také uživatelskou podporu v oblasti odborných i věrohodných laických zdrojů. V letošním roce se nabídka služeb rozšířila o webový portál *MedLike* na podporu zdravotní gramotnosti pro veřejnost. Jeho hlavním cílem je soustředit odkazy na spolehlivé informace o zdraví a nemocech pro pacienty i jejich blízké. Výběr zdrojů probíhá podle vlastní metodiky hodnocení kvality, která byla sestavena na základě již existujících a dostupných

SPOLUPRÁCE ZDRAVOTNICKÝCH KNIHOVEN

Zdravotnické knihovny v ČR od konstituování soustavy VTEI v 60. letech minulého století vzájemně spolupracují. Tehdejší organizačně-funkční struktura OSVIZ (Odvětvový systém vědeckých informací ve zdravotnictví) vycházela ze struktury čtyř nadřazených systémů: československého zdravotnictví (nezávisle na rezortních hranicích), celostátního systému VTEI, jednotné soustavy knihoven a mezinárodního systému RVHP – Medinform.

V roce 1992 po rozpadu soustavy VTEI byla ustavena síť Veřejných informačních služeb ve zdravotnictví (VISZ) s vizí napomáhat rozvoji medicíny a uskutečňování zdravotní politiky realizované zdravotnickými pracovníky adekvátním přístupem k biomedicínským informacím a rozšiřováním přístupu k těmto informacím tak, aby každému bylo umožněno informované rozhodování o svém zdraví.

Činné knihovny a informační střediska ve zdravotnických a vzdělávacích zařízeních ČR (k 31. 12. 2017)

V roce 2017 vykonávalo činnost 114 informačních pracovišť v různých typech zdravotnických zařízení (zdravotnické knihovny či ústavy vědeckých informací v komplexech fakultních a krajských nemocnic nebo v nemocnicích s jinou působností, knihovny lůžkových a ambulantních zařízení, specializované knihovny v odborných zdravotnických, především vzdělávacích a vědecko-výzkumných zařízeních, hygienických stanicích a léčebných lázních). Knihovny a informační pracoviště působící v těchto službách pracují na principu dobrovolné spolupráce pod registrací Ministerstva kultury.

Tato pracoviště disponovala v roce 2017 knižním fondem 2 475 062 svazků. Počet uživatelů se blížil 60 000, uskutečnili téměř milion výpůjček (viz tabulka dole).

Výkaz činnosti aktivních knihoven a informačních středisek ve zdravotnických a vzdělávacích zařízeních ČR (k 31. 12. 2017)

počet zařízení	114
počet knihovních jednotek	2 475 062
počet uživatelů	58 037
počet výpůjček	766 587
počet titulů periodik	4 416
počet licencovaných elektronických zdrojů	655
počet zpracovaných rešerší	10 801
počet kopií	1 026 063
počet stažených digitálních kopií	448 436

STATISTICKÉ VÝKAZNICTVÍ VISZ

NLK se v rámci metodické, vzdělávací, analytické a poradenské činnosti věnuje provádění a vyhodnocování sběru statistických dat o veřejných knihovnických a informačních službách ve zdravotnictví. V souvislé řadě od roku 1992 se shromažďované statistické přehledy vydávají pod názvem *Statistické ukazatele knihoven a informačních středisek zdravotnických a vzdělávacích zařízení České republiky*.

Sběr statistických dat o činnostech zdravotnických knihoven patří ke každoročním dobrovolným úkonům, do kterých se vyplněním statistického výkazu o činnosti zapojují zdravotnické knihovny podchycené v *Adresáři knihoven a informačních středisek zdravotnických zařízení*. Adresář je aktualizovaný podle údajů Ministerstva kultury a podle *Centrálního adresáře knihoven a informačních institucí v ČR* vytvářeného v Národní knihovně. Publikováním statistických dat se každoročně deklaruje i spolupráce mezi zúčastněnými pracovišti.

KONZULTAČNÍ SKUPINA REGLEK

Poradním orgánem sítě zdravotnických knihoven je Konzultační skupina pro rozvoj regionálních center zdravotnických knihoven v ČR při NLK (Reglek). Zástupci krajských (regionálních) a specializovaných zdravotnických knihoven se pravidelně dvakrát ročně scházejí na pracovních jednáních, organizovaných v různých místech ČR.

Skupina reprezentující téměř 300 odborných zdravotnických knihovníků se shodla v rámci přípravy *Koncepce rozvoje knihoven na léta 2016–2020 s výhledem do roku 2025* na těchto prioritách spolupráce VISZ pro léta 2016–2020:

- informačně-znalostní podpora nelékařských oborů;
- zvyšování zdravotní gramotnosti občanů kvalifikovanými informacemi;
- informační gramotnost uživatelů;
- kontinuální vzdělávání knihovníků – kreditní systém;
- oborové souborné katalogy;
- digitální knihovna NLK;
- portál Medvik.

S rozšiřováním vysokoškolských studijních oborů nelékařských profesí narůstá větší zájem posluchačů těchto škol o informace. S kolegy ostatních spolupracujících knihoven jsme se zaměřili na posílení informačně-znalostní podpory těchto oborů, zejména bakalářských a magisterských oborů fyzioterapeutů. Zcela novým typem služeb je poskytování informační podpory ke zvyšování zdravotní gramotnosti občanů. Co se zatím příliš nedaří, je dohodnout zavedení uceleného kreditního systému kontinuálního vzdělávání zdravotnických knihovníků. Chceme se více soustředit na zlepšení dostupnosti primárních fondů zdravotnických knihoven, např. účastí v portálu *Knihovny.cz* nebo rozšiřováním fondů Digitální knihovny NLK. V oblasti sdílení informací mezi zdravotnickými knihovnami se nejlépe osvědčily mimoškolní celoživotní vzdělávací aktivity knihovníků. Při vzdělávacích akcích, ať klasických (semináře), nebo elektronických (e-learning), funguje přímá komunikace. S marketingem, poradenstvím a sebevzděláváním pomáhají Facebook a web NLK, které jsou průběžně aktualizovány.

Model spolupráce zahrnuje i plánovaný rozvoj technologické platformy systému Medvik, který pomocí aplikace knihovnického softwaru umožňuje uživatelům přístup k informačním zdrojům osmi knihoven: Institutu klinické a experimentální medicíny (IKEM), Ústavu hematologie a krevní transfuze (ÚHKF), Masarykovy nemocnice Ústí nad Labem, Oblastní nemocnice Náchod a Národního centra ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů (NCONZO), Institutu postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví (IPVZ), Státního ústavu pro kontrolu léčiv (SÚKL) a Medindexu.

Z priorit NLK ve shodě s výše zmiňovanou *Koncepcí rozvoje knihoven* vyplývá i nadále trvalé uchování tradičních knihovních dokumentů, udržování kontinuity v budování knihovních a in-

formačních fondů z biomedicíny a příbuzných oborů a sbírek muzejní povahy, rozvíjení systému hodnocení efektivity a výkonu a marketingu knihovnicko-informačních služeb, další rozvoj metod vizualizace v elektronickém neformálním celoživotním vzdělávání zdravotnických knihovníků a uživatelů; to vše pochopitelně s využitím dalšího rozvoje technologií digitalizace a virtualizace. Smyslem činnosti NLK zůstává hlavní poslání knihovnicko-informační práce: shromažďovat i vytvářet validní oborové zdroje, zlepšovat a podporovat přístup k nim, a to jak pro odbornou, tak i nově pro širší veřejnost.

EVA S. LESENKOVÁ | lesenkova@nlk.cz

HELENA BOUZKOVÁ | bouzkova@nlk.cz

KLÁRA MAŠKOVÁ | maskova@nlk.cz

Pozn.: Rozšířenou verzi příspěvku naleznete na <https://svkkl.cz/ctenar/>

Téma

Zdravotnické knihovny

B M Č
Bibliographia medica Československa

Bibliographia medica Československa

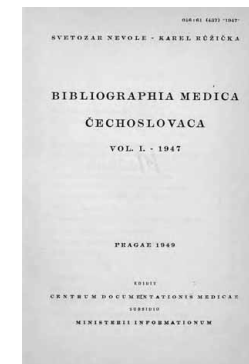
Bibliographia medica Československa (BMČ) je národní registrující bibliografie z oboru lékařství a zdravotnictví. První pokusy o vytvoření české národní lékařské bibliografie se objevují na začátku 20. století. BMČ se vytváří již od roku 1947.

HISTORIE

V letech 1900–1902 vycházela *Slovanská bibliografie lékařská* a revue, jejímž pořadatelem byl Jan Semerád. Bibliografie vycházela jako příloha *Časopisu lékařů českých* a excerpovala slovanská odborná medicínská periodika. Dalším pokusem byla *Bibliographia medica cecoslovenska*, vydávaná v letech 1935–1939. Jejím sestavovatelem byl prof. Otakar Hněvkovský, který bibliografii vydával vlastním nákladem.

V Národní lékařské knihovně (NLK) se snahy o vytvoření lékařské bibliografie objevují již od 30. let dvacátého století. Pod vedením Václava Baudiše vznikl *Katalog českých lékařských prací od r. 1920–1935*. Tento katalog se však v NLK nedochoval a lze se o něm dozvědět pouze z Pamětní knihy NLK a z odborného lékařského tisku.¹

Zakladateli a pořadatelé současné podoby BMČ byli knihovník Karel Růžička a doc. Svetozár Nevole. Použili Hněvkovského název *Bibliographia medica Československa*. Bibliografii první dva roky vytvářeli dobrovolníci a neměla žádné finanční zajištění. V roce 1949 vzniká Zdravotnické dokumentační středisko (ZDS), mezi jehož hlavní činnosti patřilo právě vytváření národní lékařské bibliografie. Ředitelem ZDS se stal Karel Růžička. V roce 1961 dochází ke sloučení Státní lékařské knihovny a ZDS ve Státní ústav pro zdravotnickou dokumentační a knihovnickou službu (dnešní NLK).

Titulní stránka
1. vydání BMČ

¹ PALIVEC, Viktor. Ústřední knihovna a čítárna československých lékařů a mediků v Praze. *Kalendář česko-slovenských lékařů*. 1938, 70 (1938), s. 298–311.

KRITÉRIA PRO ZAŘAZENÍ DO BIBLIOGRAFIE

Ideou BMČ bylo zachytit literární tvorbu z oboru lékařství a zdravotnictví v co největší šíři. Pro zařazení publikace do bibliografie se posuzovala tři základní kritéria.

Jazyk:

- práce psané česky nebo slovensky, které vyšly na území ČSR nebo byly publikovány v domácích časopisech;
- cizojazyčné publikace, které vyšly na území ČSR nebo byly uveřejněny v československých časopisech;
- cizojazyčné práce českých nebo slovenských autorů, které vyšly v zahraničí nebo byly publikovány v zahraničních časopisech.

Bibliografická forma:

- původní práce z oboru lékařství a zdravotnictví, které byly publikovány v časopisech;
- zprávy o demonstracích, přednáškách, pozorováních apod.
- články ze sborníků a kapitoly z kolektivních děl;
- samostatné knižní publikace z oboru lékařství a zdravotnictví vydané na území ČSR.

Obsah:

- odborné články i knihy;
- populárně-naučné články i knihy.²

VDÁVÁNÍ

První vydání BMČ vyšlo v roce 1949 a jeho obsahem byly práce vydané v roce 1947. První vydání obsahovalo přibližně 2500 bibliografických záznamů a bylo do něj excerpováno 51 periodik. Věcné téma prací bylo zachyceno pomocí znaků Mezinárodního desetinného třídění (MDT), podle nichž byly záznamy systematicky řazeny. Součástí vydání byl i autorský a předmětový rejstřík.

Ruční sestavování bibliografie bylo velice náročné. Nejzásadnějším problémem byl však vlastní tisk knižní ročenky. Některé ročníky se nepodařilo nikdy vydat (1953–56, 1968) a zůstaly pouze ve formě lístkové kartotéky. Některé ročníky vyšly až s pětiletým zpožděním.

Kromě základní řady BMČ se začaly postupně vydávat i dvě další:

- *The Annual of Czechoslovak Medical Literature* (1956–1971): ročenka obsahovala výběr ze základní řady BMČ s přeloženými názvy, někdy i s anotacemi a sloužila pro mezinárodní výměnu mezi knihovnami;
- *Zdravotnictví a právo* (1970–1990): bibliografie sestavovaná Pavlem Holečkem byla zaměřena na právní problematiku v lékařství a zdravotnictví.

NÁSTUP AUTOMATIZACE

V roce 1978 bylo zahájeno automatizované zpracování s využitím počítačů. BMČ začala kromě tištěné verze vycházet i v elektronické podobě na disketách. Pro věcné zpracování začal být místo MDT používán český překlad tezauru Medical Subject Headings (MeSH).

Se zahájením vydávání slovenské lékařské bibliografie *Bibliographia medica Slovaca* (BMS) v roce 2000 přestaly být do BMČ excerpovány práce slovenských autorů. Z důvodu preference využívání bibliografie v elektronické podobě se v roce 2000 přestala vydávat tištěná verze.

V současné době je BMČ pro koncové uživatele přístupná v portálu Medvik na adrese www.medvik.cz/bmc, a to v kompletní podobě od roku 1947. Aktuálně obsahuje cca 870 000 bibliografických záznamů; excerpuje se přibližně 250 titulů periodik. Roční přírůstek činí zhruba 20 000 bibliografických záznamů. Záznamy z let 1947–1977 se postupně obohacují i o deskriptory MeSH.

NLK pro zpracování BMČ používá automatizovaný knihovní systém DaWinci/Medvik. Záznamy se vytvářejí pěti různými způsoby:

² Úvod. *Bibliographia medica Czechoslovaca*. 1949, 1947, s. 13–14.

- přebírání strukturovaných metadat ve formátu XML přímo od nakladatelů – cca 30 titulů;
- kopírování z elektronických obsahů nebo plných textů;
- ruční přepis – zejména sborníky a kolektivní monografie;
- stahování bibliografických záznamů přes protokol Z39.50 – např. MEDLINE, BMS, ANL;
- automatizované přebírání záznamů z databází – PubMed.

Knihovna při vytváření BMČ spolupracuje s nakladateli/vydavateli odborných periodik. Spolupráce se týká zejména předávání bibliografických metadat a poskytování plných textů do Digitální knihovny NLK (DK). Při posuzování, které práce budou excerpovány, je snaha držet se původní metodiky z roku 1947; neexcerpují se pouze práce slovenských autorů a populárně-naučné články. Naopak došlo ke změně obsahu záznamů. Oproti původní stručné bibliografické citaci nyní obsahují mnohem více údajů. Jsou obohaceny o obálky, obsahy, abstrakty, afiliaci u všech autorů, URL odkazy na plné texty, propojení autorských údajů s databází jmenných autorit. K řadě článků je též doplněn plný text ve formátu PDF.

Všechny tištěné výstupy BMČ byly v roce 2016 digitalizovány a jsou volně dostupné v DK. V roce 2018 bylo v NLK zahájeno restrospektivní zpracování článků od prvních ročníků vydávaných českých zdravotnických periodik s využitím digitalizovaných předloh.

BMČ patří ke kvalitním národním bibliografiím. Je však potřeba stále se zabývat jejím rozvojem a podchycovat nové trendy, aby i nadále představovala moderní zdroj informací o publikačních výstupech ve zdravotnictví.

LENKA MAIXNEROVÁ | maixnerova@nlp.cz

Téma

Zdravotnické knihovny

Lékařská knihovna Fakultní nemocnice u sv. Anny v Brně

Lékařská knihovna Fakultní nemocnice u sv. Anny v Brně (FNUSA) je podle poslední platné verze knihovního zákona z roku 2002 specializovanou knihovnou se specializovaným knihovním fondem. V témže roce byla knihovna zapsána do evidence knihoven MK a stala se součástí systému knihoven ČR.

Knihovna vznikla v roce 1961 jako Ústřední lékařská knihovna z potřeb organizovaného zázemí pro lékaře, odborné zdravotníky a sestry v oboru medicíny. Její systematicky budovaný fond zahrnuje odbornou lékařskou, ošetřovatelskou a zdravotně-výchovnou literaturu.

TRANSFORMACE KNIHOVNY

V roce 1991 se FNUSA stala samostatným právním subjektem – tím se osamostatnila i knihovna, která od té doby nese název Lékařská knihovna (LK). Knihovna rozšířila své prostory přímo v areálu nemocnice a otevřela pro uživatele studovnu.

Charakteristický byl tehdy přelom v možnostech získávání zahraniční literatury. Kromě zájmu o klasické tištěné prameny se stalo hlavní potřebou průběžné sledování vývoje v oboru pomocí rešerší z elektronických databází. Hned v roce 1990 se knihovna chopila první příležitosti využívat pro tyto služby databázi Medline. V roce 1996 už byla LK vybavena lokální počítačovou sítí

a technikou, která umožnila přechod na automatizovaný knihovnický systém (KP-WIN) a přístup na internet.

Prostorová situace knihovny však byla stále nevyhovující. Vzhledem k naprostému nedostatku místa se knihovní a časopisecký fond ukládal – a vlastně stále ukládá – podle oborů na příslušných pracovištích FNUSA v dílčích knihovnách a spravují ho pověřeni pracovníci z daných klinik. V LK se ukládala pouze malá část fondu základní mezioborové literatury. Tento stav se začal postupně zlepšovat.

NOVÉ PROSTORY

V říjnu 2008 se uskutečnilo slavnostní položení základního kamene Mezinárodního centra klinického výzkumu (ICRC – International Clinical Research Center). K přípravě informačního zázemí centra jsme byli také přizváni. V říjnu 2016 jsme se dočkali přestěhování lékařské knihovny do prostor nové budovy – a máme novou knihovnu! Provoz v „novém“ jsme zahájili 17. 10. 2016, to jsme ještě nebyli pořádně zabydleni. Čekali jsme na poslední dodávku regálů, knižní vozíky, kompletní připojení k síti a k tomu patřila i spousta menších drobností a doladování. Takže den „D“, kdy jsme chtěli nové prostory LK všem představit, nastal fakticky až 10. 11. 2016 a nazvali jsme ho: *Den otevřených dveří nových prostor Lékařské knihovny ve stylu snoubení starého a nového*. Zde musím hlavně zmínit jméno Hany Kovalčukové, bývalé vedoucí LK. Stála u zrodu myšlenky a byla hlavním iniciátorem a hybatelem změn. Za to jí chci za nás za všechny, co jsme po ní převzali knihovnickou štafetu, poděkovat a popřát neutuchající životní elán, kterým neustále oplývá.

Moto „*Snoubení starého a nového*“ jsme vybrali i proto, že vystihuje koncepci knihovny. Ta na jedné straně plně využívá klasický knihovnický přístup (nový sklad tištěných publikací a jeho maximální využívání), a na straně druhé do svých služeb implementuje výhody moderních informačních a komunikačních technologií (moderní ICT vybavení, elektronické dokumenty a databáze, e-knihy, skenování atd.), nyní podpořené i novými moderními prostory. Nachází se v epicentru dění – mezi klinikami a výzkumnými pracovišti.

S novými prostory jsme získali **sklad knih a časopisů** – toto místo ve staré knihovně chybělo. Naším cílem je soustředit veškerý fond uložený v dílčích knihovnách právě sem. Tím zajistíme jednotnost statutů půjčování, ochranu fondu a na klinikách se uvolní prostory pro vlastní potřebu jejich pracovišť. S přesunem je také spojena aktualizace a profilace fondu uloženého v LK i dílčích knihovnách (u dílčích knihoven se jedná zhruba o 10 000 knihovních jednotek a 115 titulů českých i zahraničních časopisů). Přehled o fondu lze získat prostřednictvím online katalogu Verbis Portaro nebo Souborného katalogu ČR. Dalšími novými prostory je **studovna** a víceúčelová **multimediální místnost** s kapacitou až 35 míst.

INFORMAČNÍ FOND LK

Rozsah a kvalita doplňování knihovních fondů je základním předpokladem pro provoz knihovny. Nákupem knih, vybraných časopisů (z hledisek unikátnosti, naléhavosti a profilace) a elektronických informačních zdrojů (EIZ) se staráme o kvalitu fondů. S rozšiřováním spektra zahraničních databází (biomedicína, zdravotnictví, ošetrovatelství) roste význam rozhodování o tom, zda dát přednost vlastnictví dokumentu, nebo zvolit zajištění přístupu k němu prostřednictvím e-zdroje nebo MVS požadavku. Současná akvizice zajišťuje literaturu jak pro klinickou praxi, tak pro výzkum (včetně požadavků ICRC) a s tím související vzdělávání. V současnosti činí fond cca 16 000 knihovních jednotek a ročně odebíráme 70 titulů tištěných časopisů tuzemské i zahraniční provenience.

Snaha o vysoký standard moderních informačních služeb vedla k zakoupení multilicencí konsorciálního přístupu k online databázím (**MEDINFO**, **NATURA**). Jednou z dostupných je databáze **Web of Knowledge**. Je rozhraním pro přístup do bibliografických a citačních databází **Web of Science (WoS)** a **Journal Citation Index** a poskytuje informace o impakt faktorech časopisů retrospektivně od roku 1998 po současnost. Důležitým přístupným zdrojem je expertní klinická

databáze **UpToDate**. Od ledna letošního roku máme díky projektu **CzechElib** přístup k dalším odborným elektronickým zdrojům. V rámci naší instituce je dostupných 17 databází.

POSKYTOVANÉ SLUŽBY

Služby naší knihovny jsou určeny především zaměstnancům FNUSA, kterým se poskytují bezplatně. Ostatní uživatelé platí poplatky podle ceníku, který je nedílnou součástí knihovního řádu. Své služby propagujeme na nemocniční intranetové síti. Webové stránky knihovny (<https://lk.fnusa.cz>) jsou vytvořeny pro její internetovou i intranetovou prezentaci. Informace o novinkách uveřejňujeme také prostřednictvím interního časopisu *Svatoanenské listy*, které vydává FNUSA.

V současnosti fond zpracováváme v knihovnickém systému **VERBIS** (je nástupcem a pokračovatelem svých předchůdců Kpsys, Kpwin a Kpwin SQL) do webového katalogu **PORTARO** (ten zajišťuje vícehlediskové a přívětivé uživatelské prostředí).

Poskytujeme následující služby: výpůjční, meziknihovní (MVS, MMVS), rešeršní, reprografické, cirkulační, vyhledávání literatury (v katalogu a jiných dostupných pramenech), akvizici a zpracování literatury, správcovství automatizované knihovnické lokální sítě, edukační činnost (individuální školení pro rešerše, nastavení profilu, práce s PubMed, MEDVIK, BMČ, Ovid Medline a EIZ), referenční a konzultační služby, bibliograficko-citační analýzy (citační ohlas, impakt faktor, H-index apod.), zjišťování predátorských časopisů a jejich vydavatelů aj.

Součástí naší práce je zpracování a evidence publikační činnosti zaměstnanců FNUSA a vykazování výsledků vědy a výzkumu do RIV (Rejstřík informací o výsledcích). Od října 2016 se LK stala garantem Národní agentury ČR pro udělování ISBN.

PERSONÁLNÍ OBSAZENÍ

Předpokladem činnosti moderní knihovny je vyškolený a zkušený personál. Tím mám na mysli nejen znalost legislativy, ale také dlouhodobou poradenskou činnost v orientaci v databázích různého typu, schopnost reagovat na odborné požadavky uživatelů a v neposlední řadě vyhledávání a půjčování relevantní literatury.

Činnost naší knihovny v současnosti zajišťují čtyři kvalifikovaní pracovníci. Soustavně posílujeme jejich informatické dovednosti spojené s užitím informačních technologií – i díky vzdělávacím akcím NLK (e-learning, odborné semináře). Knihovník tak musí zvládat mnohé činnosti dříve připisované spíše pouze informatikům. Konvergence profesí knihovníka a informatika se v praxi lékařské knihovny začíná už naplno projevovat.

SPOLUPRÁCE S OSTATNÍMI PRACOVIŠTI

LK je zapojena do úzké spolupráce zejména s informačními středisky a odbornými knihovnami v rámci vědecko-informační sítě ve zdravotnictví, dále spolupracuje na regionální úrovni s brněnskými partnery (KUK MU, ESF MU, MZK, ÚVN). Od roku 1999 zastupujeme Jihomoravský kraj jako člen Konzultační skupiny pro rozvoj regionálních center zdravotnických knihoven v ČR – Reglek založené při NLK. Každoročně pořádáme pracovní setkání knihovníků a informačních pracovníků lékařských knihoven a středisek vědeckých informací jižní Moravy. Máme rovněž členské zastoupení v EAHIL – Evropské asociaci lékařských informací a knihoven. A v roce 2009 jsme se stali spoluzakládajícím institucionálním členem Klubu lékařských knihoven SKIP.

ZÁVĚR

Lékařská knihovna FNUSA prošla za dobu svého trvání řadou změn – i díky nim může plnit funkci hybridní lékařské knihovny. Závěrem bych ráda poděkovala všem, kteří přispěli a nadále se podílejí na rozvoji a činnosti této knihovny – ať se jedná o vedení nemocnice, knihovníky, zaměstnance IT či spolupracující knihovny – a umožňují nám, abychom mohli plnit potřeby a přání svých uživatelů.

JITKA LÖSCHEROVÁ | lek.knih@fnusa.cz

Jiří Mika: V různých rolích

Vydavatel: 2012–2017

Předseda redakční rady: 2012–2017;

člen redakční rady: 2007–2012

Pravidelný přispěvatel: 1996–současnost

Foto: Laura Klokočníková

Své první intenzivnější setkání s časopisem *Čtenář* jsem učinil na počátku devadesátých let 20. století, kdy jsem jej jako bibliograf Ústavu pro českou literaturu (ÚČL) excerpoval. Bylo to tedy vlastně setkávání, protože jsem jej bral do ruky pravidelně každý měsíc zhruba od roku 1991 do začátku roku 1997, kdy jsem na této pozici působil, a vzpomínám-li si dobeře, bylo to setkávání příjemné. Jednou z rubrik, či spíše přílohou byla tehdy *Kartotéka spisovatelů*, do které přispívali literární vědci jako Aleš Hamaň, Vladimír Novotný nebo Blanka Svatbová, o literatuře a knižní kultuře psali ale také třeba tehdejší ředitel lounské knihovny Ivo Markvart, bibliograf Boris Mědílek či publicista širokého zaměření Bohumil Tesařík. Každý ročník *Čtenáře* obohatil v té době *Českou literární bibliografii* o 50–70 záznamů.

Navzdory svému názvu není časopis *Čtenář* určen primárně čtenářské obci ani reflexi literatury nebo nakladatelské produkce, nýbrž těm, kdo pro *Čtenáře* pracují jaksi z druhé strany pulsu, totiž knihovníkům. Říkáme, že je platformou, na níž mohou knihovníci sdílet své zkušenosti, tvrdíme, že je místem, kde se uchovává historie jejich oboru, a vyzýváme je, aby v něm publikovali, aby se stal prostředkem k jejich odborné prezentaci. Nabízet prostor k publikování autorům z řad knihovníků a zachycovat historii oboru knihovnictví a informační vědy, či prozaičtější dění v knihovnách, jsou dvě strany téže mince. Dovolím si to ilustrovat opět na jedné osobní vzpomínce.

Svůj první odborně zaměřený článek jsem publikoval v roce 1996 právě na stránkách *Čte-*

náře. Působil jsem tehdy ještě v ÚČL, kde jsme bibliografické záznamy ukládali do databáze vytvořené v systému CDS/ISIS. Jednalo se o jednoduchý, v té době už překonaný software, který měl však stále některé zajímavé vlastnosti – distribuovalo jej téměř zdarma UNESCO, měl výkonné nástroje pro vyhledávání a formátování dat a byl vybaven programovacím jazykem Pascal, v němž se dalo legacos dodatečně vytvořit. Nicméně pro běžného uživatele byl poněkud nepohodlný a mne tehdy napadlo, že by jej bylo možné kombinovat s programovým produktem jedné pražské firmy zvaným SuperText, jenž se používal pro tvorbu hypertextových dokumentů. O tom jsem se tedy ve svém tehdejší příspěvku rozepsal. Dneska už vím, že to bylo celé poněkud naivní, ale pro mne osobně mělo význam, že jsem mohl svůj text zveřejnit (a že se vlastně stal začátkem mého příležitostného odborného publikování), a pro ostatní to může být z dnešního pohledu malý, a třeba i úsměvný doklad toho, s čím jsme se v polovině devadesátých let potýkali ve snaze automatizovat knihovnické a bibliografické procesy. Proto jsem vděčný, že mi tehdy redakce *Čtenáře* můj článek neodmítla.

Další text jsem publikoval ve *Čtenáři* až v roce 1998. To už jsem pracoval ve Státní vědecké knihovně v Kladně a vzpomínám si, že mě tehdejší šéfredaktorka Hana Jirková pobízela, jen abych se nebál a zásobil je dalšími příspěvky. A tak jsem je zásobil v tom roce ještě třikrát.

V té době jsem vnímal, že je kladenská knihovna vydavatelem *Čtenáře*, ale turbulence, které časopis a s ním i knihovna zažívaly (podrobně se

o nich zmiňuje Hana Jirkalová v letošním prvním čísle na s. 6–7), jsem si příliš neuvědomoval. Blíže jsem se s prací redakce seznámil, až když jsem se v roce 2007 stal členem redakční rady, a pak ještě důvěrněji, když se redakce v roce 2011 přestěhovala z Prahy do sídla Středočeské vědecké knihovny v Kladně. Na jednání redakční rady jsme sice dál dojížděli do Národní knihovny – a dlužno přiznat, že to byly inspirativní výjezdy, protože od probírání obsahu časopisu jsme často dospěli k debatám na nejširší knihovnická témata –, redakce se však poměrně rychle zabydlela v Kladně a podle možností se zapojovala i do činnosti „mateřské“ knihovny.

Věřím, že přesun redakce z Prahy do Kladna se nijak neprojevil na zaměření časopisu na všechny typy knihoven v celé České republice, že se jedná vsutku o měsíčník celostátní. Středočeská knihovna mu kromě finančního zajištění (doplňného dotací z programu K21, za niž patří dík Ministerstvu kultury) poskytuje potřebné zázemí, ale samotná koncepce časopisu byla vždy plně v rukách redaktorů a redakční rady. Přesto jsem jako ředitel knihovny vítal, když se vzájemná vazba mezi časopisem a knihovnou projevila nejen po stránce materiální, ale i po té odborné.

Když jsme se například v knihovně snažili více věnovat marketingu a vytvářeli jsme pracovní pozici PR, obdobné téma zaznívalo také na stránkách *Čtenáře*. Měla k němu blízko i tehdejší

šéfredaktorka Lenka Šimková, která nám v této snaze pomáhala a úzce pak spolupracovala s nově přijatou pracovnící pro vztahy s veřejností Lenkou Bělohorskou. A snad to bylo užitečné i pro ni, neboť to, o čem publikovala v časopise, si mohla hned ověřit v praxi na svém pracovišti. Obě zmíněné kolegyně spolu připravily mimo jiné v roce 2013, kdy si Středočeská vědecká knihovna připomínala dvacáté výročí svého působení v roli vydavatele časopisu, výstavu v Malé galerii knihovny nazvanou *Každěmu knihovníkovi jeho č(č)tenáře*. Soužití knihovny a časopisu pokračuje v tomto duchu i nyní – výstava k 70 letům *Čtenáře* proběhla na témže místě právě v uplynulých dnech a připravili ji současní redaktori Jaroslav Císař a Pavla Vlková s grafičkou Kateřinou Bobkovou a s kolegyní z knihovny Jitkou Hruškovou.

Svým odchodem do důchodu na začátku letošního roku se dostávám zas do nové pozice ve vztahu ke *Čtenáři*. Těším se, že po roli bibliografa, přispěvatele, člena redakční rady a zástupce vydavatele na něj budu pohlížet především jako čtenář. Asi pořád zůstanu v nitru knihovníkem, a tak budu zvědavý, jak se na jeho stránkách bude zrcadlit vývoj tohoto oboru. Aby tomu tak skutečně bylo, aby se v časopise usazovaly i ty nejnovější vrstvy knihovnické historie, je potřeba, aby se knihovníci – řečeno slovy někdejší šéfredaktorky Hany Jirkalové – nebáli a zásobili redakci svými příspěvky.

Zavazuje nás
a vážíme si toho, že jste
našimi čtenáři!

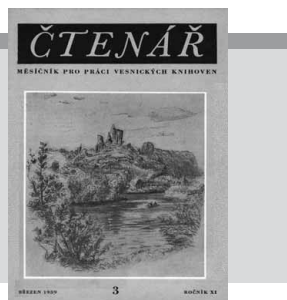
Co pro vás připravujeme...

- **Služby knihoven pro národnostní menšiny a vyloučené lokality**
- **Rozhovor s Libuší Foberovou, ředitelkou Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě**
- **Seminář o etice a etiketě v práci knihovníka**
- **Bookstart v Anglii 2018**
- **300 let Národní technické knihovny**
- **Aktivity Domu knihy Ostrava**
- **Exkurze knihovníků z ČR v Německu**
- **Výsledky konference v Hradci Králové o personální práci v knihovnách a další materiály.**

Ze stránek Čtenáře... tentokrát před 59 lety

Vybrala: VLADIMÍRA ŠVORCOVÁ

Rok 1959 nepatřil k přelomovým. Končila padesátá léta. Straničtí představitelé vyzývali k zvyšování budovatelského úsilí, pracující přijímali závazky a chodili na směny Národní fronty.

Jedenáctý ročník Čtenáře vycházel s podtitulem *měsíčník pro práci vesnických knihoven*. Tento podtitul se poprvé objevil v roce 1956, neboť posláním časopisu měla být napříště především služba dobrovolným knihovníkům v nejmenších obcích. A jaký měl být úkol dobrovolných knihovníků? Po skončení první pětiletky nebyla dosažená úroveň zemědělské výroby tak uspokojivá, jako úroveň té průmyslové, a tak měli *svými prostředky bojovat za zvýšení zemědělské výroby a za*

socialistickou přestavbu našeho zemědělství. Podtitul zůstal v záhlaví Čtenáře do začátku šedesátých let.

Ale zpět k roku 1959. Pro práci knihovníků tento rok do určité míry přelomovým byl. Přinesl 9. července schválení nového

knihovnického zákona o jednotné soustavě knihoven, který měl nahradit knihovnický zákon z roku 1919. *Vítáme nový knihovnický zákon*, tak zněl titul příspěvku Františka Novotného v čísle 8: *Zákon z r. 1919 přesto, že nebyl úplně splněn, neodpovídá novým podmínkám a týkal se jen jedné, třeba nejdůležitější sítě knihoven...* Vydání zákona o jednotné soustavě knihoven znamená uzavření jedné a otevření druhé etapy vývoje knihoven v Československu. Znamená nástup k plnění nových úkolů v nových podmínkách... Zákonu pak byla věnována pozornost v následujících číslech až do konce roku. Plné znění zákona přineslo deváté číslo.

Při listování jedenáctým ročníkem Čtenáře však najdeme i jiné příspěvky. Naše ukázka je z článku *Mahenova knihovnická tvář*, v němž jeho autor Jiří Cejpek vzpomíná na Jiřího Mahena (1882–1939), básníka, novináře, režiséra, divadelního kritika, ale také neúnavného knihovníka, který, ač rodák z Čáslavi, působil od roku 1910 do konce svého života v Brně, kde významnou měrou přispěl k vybudování městské knihovny, která nese právě od roku 1959 jeho jméno. *...Mahenova tvář lákala svou neobyčejností, svými svéráznými rysy četné výtvarné umělce, kteří se snažili postihnout za tolik proměnnou maskou Mahenovy tváře výraznou osobnost literárního a kulturního života první republiky. Je dochován portrét dvacetiletého Mahena od Vratislava Nechleby, karikatury od Jaroslava Krále, na rysech Mahenovy tváře zkoušeli své umění Fr. Bidlo, Fr. Doubrava, O. Fuchs, Zd. Guth, A. Hoffmeister, Jos. Lada, E. Milén, A. Moravec, J. Ondra, O. Sekora a jiní... Tvář Mahena, knihovnického organizátora! Na kolik překážek, neporozumění a kulturní indolence narážela jeho snaha budovat vše v knihovnictví odborně, jednotně a plánovitě, s jakým nepochopením se setkávala jeho nenávisť k jakékoliv improvizaci, již tolik trpěla celá tzv. lidovýchova první republiky! ... Mahenova tvář, tvář knihovnického vychovatele! Velký milovník hodnoty slova oddal se cele boji za „tvůrčího čtenáře“, který dovede slova textů básní, próz, dramát i vědeckých knih převést v nové hodnoty sloužící k obohacení jeho myšlení i konání ve prospěch společenského pokroku...*

CEJPEK, Jiří: **Mahenova knihovnická tvář** (K 20. výročí úmrtí knihovníka). Čtenář, 1959, roč. 11, č. 5, s. 119–120.

Český národní korpus

Úvod místo perexu

„Jó, knihy pro Korpus, ty nemusíte zpracovávat, ty se evidují na spotřebu, oni je tam stříhají a řezou a skenují a pak to zpracovávají do těch korpusů,“ to nám po léta tvrdila kolegyně, která má u nás na fakultě na starosti evidenci knih. Knihy pořízené tzv. „na spotřebu“ nepodléhají revizi a knihovny je nemusí skladovat; příkladem mohly být třeba právě knihy pro Ústav Českého národního korpusu. Kolegyně je z nás služebně nejstarší, tudíž nebyl důvod jí nevěřit, dokud jsme neoslovili kolegy přímo z Korpusu, jestli by nám o tom nenapsali nějaký vtipný článek, jak kupujeme knihy proto, abychom je následně rozstříhali apod. Ukázalo se ale, že to celé byla jenom jakási urban legend čili městská legenda! Pro potřeby vytváření korpusů se knihy vůbec nestříhají, neničí a obvykle ani neskenují, ale prostě se sbírají elektronické texty přímo od nakladatelů. Nejen o tom je nakonec i článek Věry Schmiedtové, která byla u toho, když se s českým korpusem začínalo.

JAN KAMENICKÝ | Jan.Kamenicky@ff.cuni.cz

Pojem „korpus“

Pro mnohé čtenáře časopisu Čtenář bude **korpus** zřejmě neznámým pojmem. Náš nejuplněnější *Slovník spisovného jazyka českého*, zpracováváný a vydávaný v letech 1960 až 1971, definuje toto slovo následovně: **korpus** – *ozvučná skříň smyčcových nástrojů; armádní sbor. Akademický slovník cizích slov*, který vyšel poprvé v roce 1995, už reaguje na rozšíření významu: korpus je celek, soupis, sbírka; **rozsáhlý soubor elektronicky uložených jazykových textů nebo jejich částí určený k vědeckému výzkumu jazyka**; ozvučná skříň; trubice s roztrubem; pečený polotovar pro cukrářské výrobky určený k dalšímu upravování; tělo ukřižovaného Krista bez kříže. Význam „našeho korpusu“ je samozřejmě ten tučně zvýrazněný.

I já jsem se s tímto významem slova korpus setkala teprve někdy v roce 1988, kdy jsem dostala od významné anglické lexikografky Sue Atkinsové knihu *Looking Up*. Byl to popis prvního anglického výkladového slovníku, který vznikl na bázi korpusu. Proč mě tahle problematika zajímala? Měla jsem v Ústavu pro jazyk český na starosti lexikografický archiv, na základě kterého vznikly všechny akademické výkladové slovníky současné češtiny. Archiv nikdo v té době novými excerpty nedoplňoval a bylo jasné, že ve světě se už asi píšou slovníky jinak...

Budování českého korpusu

Hned v roce 1990, kdy se otevřely hranice, nejen

fyzické, ale i informační, jsme se začali snažit o vybudování českého korpusu, na kterém by mohl vzniknout nový výkladový slovník, který už byl nezbytně potřeba. Pro naši práci bylo důležité, že většina nakladatelství, vydavatelství, redakcí a týmů autorů přešla od papírového zpracování svých textů k počítačům. Bylo to postupné, ale přesto bleskové. Kde byla doba psacích strojů? Tehdy jsme ještě netušili, že jednou přijde doba tabletů a chytrých telefonů. V začátcích naší činnosti jsme za klíčové pokládali získávání elektronických textů, dostatečnou paměť počítačů, kam jsme své texty a potom i korpusy ukládali, a vyhledávací program, který by nám umožnil se ve velkém množství textů vyznat.

Přípravné organizační práce k budování českého korpusu spočívaly především v propojování lidí, které by budoucí korpus zajímal a kteří ho potřebovali ke své práci, a v hledání finančních prostředků na jeho budování. Hledali jsme i instituci, která by budoucí zájmovou „korpusovou“ skupinu, Počítačový fond češtiny, přijala pod svá křídla. V Ústavu pro jazyk český jsme bohužel neuspěli. Nakonec se nás ujala Filozofická fakulta Univerzity Karlovy a v roce 1994 tam byl založen Ústav Českého národního korpusu (ÚČNK).

Od té doby se samozřejmě mnohé změnilo, narostl počet ústavních zaměstnanců, ústav získal důstojné pracovní prostory, rozšířilo se jeho pole působnosti, budují se korpusy psaného i mluveného jazyka, korpusy paralelní, to znamená,

že je možné jev, který uživatele zajímá, hledat v korpusech různých jazyků. Buduje se také korpus staré češtiny a tzv. autorské korpusy. Ústav vlastní autorský korpus díla Karla Čapka, jehož elektronické texty poskytl Městské knihovně v Praze, kde jsou bezplatně čtenářům k dispozici. Dále pak korpus textů Bohumila Hrabala. Na základě těchto korpusů vznikly frekvenční slovníky obou autorů. Existuje i korpus *Rudého práva*, který se stal základem frekvenčního slovníku totalitního jazyka. Je možné se na ně podívat na stránkách www.korpus.cz.

Jak se získávají texty

Co se ale na internetu nedozvíte, je to, jak se pro korpusy získávají texty. Pro jednoduchost budeme popisovat jen sběr pro korpus psaného jazyka. Základem jsou texty elektronické, tedy počítačově čitelné. Pokud jsou kniha nebo text pouze v tištěné papírové podobě, je nutné je pro naši potřebu digitalizovat, což je práce nákladná jak časově, tak finančně. Takových textů proto Český národní korpus obsahuje minimum. Zde bych ráda zdůraznila, že pokud se kniha digitalizuje, nerozřezává se, ani se jinak neničí, jak by se třeba někdo mohl mylně domnívat.

Protože jsou elektronické texty pro činnost ÚČNK klíčové, hned po jeho založení jsme rozjeli rozsáhlou akci sběru textů. Bylo nutné pokrýt všechny druhy textů, které obvykle členíme do tří kategorií: beletrie, odborná literatura a publicistika, tedy noviny a časopisy. Zpočátku se nám zdály všechny kategorie stejně obtížně dosažitelné, později se ukázalo, že nejsnáze se dají získávat texty novin a časopisů. Beletrie a odborné texty vyžadovaly osobní jednání s jednotlivými redakcemi a nakladatelstvími.

Ústav s vlastníky textů podepisuje smlouvy o jejich poskytování, které zaručují, že budou užity pro vědecké účely a budou ochráněna jejich autorská práva. Ale ne každý nakladatel je ochotný texty poskytovat, je to pro něj práce navíc. Přesto jsme našli asi padesát nakladatelů, kteří nám například v roce 2016 poskytovali elektronické texty své produkce, za rok 2015 k nám doputovalo přibližně tisíc textů. Velmi si jejich spolupráce ceníme a jsme jim vděční. Novinové a časopisecké texty získáváme od jejich zpracovatele ve velkých dávkách jednou ročně, také na základě dohod uzavřených s vydavateli.

Jednou za pět let sestavuje ústav reprezentativní korpus, tj. takový, který by vypovídal o skutečném užití jazyka. Pro reprezentativní korpusy se používá publicistika, beletrie i odborné texty, ovšem ani tak nelze říci, že je skutečně reprezentativní. U beletrie se například pro stanovení počtu jednotlivých složek beletristických textů berou v potaz i počty výpůjček ve veřejných knihovnách. Celou věc navíc komplikuje to, že naprostá většina užití jazyka je v mluveném projevu a dnes nám ještě do celé věci čím dál více zasahují sociální sítě a chaty.

Technicky zaměření výzkumníci přirozeného jazyka získávají obrovské objemy textů přímo z internetu. Takové korpusy se ale nehodí pro jazykový výzkum, protože se přesně neví, jaké typy textů se v nich vyskytují, a bývá v nich obrovské množství chyb. Jazyk v jednotlivých typech textů se výrazně liší a texty čistě beletristické nebo odborné tvoří jen malé procento. Reprezentativní korpus, který dodržuje přesné rozsahy textů z našich tří kategorií a který může vypovídat o stavu jazyka, nelze bez cíleného sběru textů přímo od vydavatelů sestavit.

Jednoduché není ani získávání textů pro ostatní korpusy. Starou češtinu je stále nutné přepisovat a pro paralelní korpusy se k textu v elektronické podobě ručně přidává buď jeho překlad, nebo originál. Texty pro mluvené korpusy, nahrané neformální rozhovory (účastníci konverzace předem nevědí, že jsou nahráváni), se opět musí přepisovat do elektronické podoby. Nahrává se po celém území republiky, protože mluvené korpusy se sestavují podle předem daných sociologických kategorií, jako jsou pohlaví, region, kde mluvčí vyrostl, věk a vzdělání.

Korpusová lingvistika

V devadesátých letech jsme vůbec netušili, kam se celá věc bude ubírat. Vznikl nový lingvistický obor – korpusová lingvistika, která svými prostředky popisuje skutečný stav jazyka. Vzniká stále víc studií, které korpus češtiny využívají, a to nejen v Česku. Psaní výkladového slovníku češtiny se stále věnují kolegové z Ústavu pro jazyk český a důležitým zdrojem jazykového materiálu jsou pro ně právě naše korpusy. To, co vzniká, je skutečný Český národní korpus.

VĚRA SCHMIEDTOVÁ

Vera.Schmiedtova@seznam.cz

Inspirace

Ozoboti

Pavle Randákové je pětadvacet let a žije na Bali. Pracuje ale na dálku pro organizaci Czechitas v Praze, která seznamuje ženy, dívky a děti se světem informačních technologií. Na letošní pražské konferenci *Do černého* vystoupila s příspěvkem o programování a robotice v knihovnách. Požádala jsem ji o rozhovor.

- **Knihovny by se mohly stát opravdovými centry vzdělávání dostupnými pro každého. Dneska je velkým tématem digitální gramotnost. Patří do ní schopnost pracovat se zdroji, poznat, zda je zdroj relevantní, nebo ne. To by mohly vyučovat knihovny.**
- **Školní informatika, když se dělá dobře, je zábavná a krásná. Jen to není realita většiny českých škol. Nicméně brzy se to ve školách začne měnit a školy budou hledat pomocnou ruku. A rády zjistí, že knihovny jsou schopné pomoci...**

Jak tvoje téma zaujalo účastníky konference?

Konference se věnovala kreativitě, což mi tematicky hodně nahrálo, a zdá se, že knihovníci byli nadšení. Mnoho z nich hledá nový program, který by bylo vhodné do knihoven zařadit. Chtějí zaujmout děti a snaží se pomoci jim vytvořit návyk trávit v knihovně čas. Takže když jsem řekla, že v rámci projektu *Akademie programování* mimo jiné školíme dospělé, jak učit děti programovat, usmívali se a dodatečně se přihlásili na odpolední workshop, kde jsme si trochu toho programování vyzkoušeli.

Je podle vás knihovna místem, kam robotika nebo programování patří? Celá tisíciletí knihovně přece stačilo být knihovnou...

Knihovny miluju, ale mám pocit, že by se měly transformovat. Doteď se tam chodilo hlavně za knížkami, to je pravda. Ale ve světě, kde existují elektronické knížky a audioknížky, takže mohou mít novou knížku doma během pěti minut a au-

dioknížku poslouchat ve vlaku nebo při řízení auta, je na čase, aby knihovny nesly ještě jinou hodnotu.

Co třeba pomoc s orientací v knihách či informacích? Knihovník umí doporučit něco ke čtení nebo studiu...

To je super služba! Ale knihovny by se mohly stát opravdovými centry vzdělávání dostupnými pro každého. Dneska je velkým tématem digitální gramotnost. Patří do ní schopnost pracovat se zdroji, poznat, zda je zdroj relevantní, nebo ne. To by mohly vyučovat knihovny. Ale patří sem třeba kritické myšlení. A podle mě také základy programování. Dřív děti ve volném čase chodily ven nebo do knihovny. Dnes chodí do nákupního centra. Tam chybí přidaná hodnota. V knihovně být může. Vidím knihovnu, kde knihovníci znají a ovládají technické hračky a ukazují dětem a mladým lidem různé cesty k prohloubení zájmu nebo dalšímu vzdělávání.

Je ale reálné, aby se knihovníci k tomu, co dělají, naučili něco úplně nového? Tedy provázet děti světem technologií a techniky?

Knihovníci mohou začít tam, kde jim to bude pohodlné a příjemné. Abyste dovedli děti a jejich rodiče zaujmout pro techniku nebo informatiku, nemusíte v tom být profík. Vyberte si jeden směr, jednu cestu, absolvujte kurz, naučte se a přineste do knihovny něco nového. Jednu novou věc. To stačí. Nepotřebujeme, abyste v knihovnách vychovávali programátory. Stačí, když budete umět hravě a dobře vysvětlit základy a zaujmout. A pak ukázat cestu, kudy dál.

Dobře. Předpokládejme, že mně hračky-roboti přijdou jako správná volba pro moji knihovnu, co dál?

Dejme tomu, že jste byla na konferenci *Do černého*, bavila vás moje přednáška, stavila jste se na workshopu a teď se do toho chcete pustit. Výborným začátkem jsou Ozoboti*. Jsou nejlevnější, je k nim spousta zdrojů v češtině. Koupíte Ozobota, prostudujete si k němu něco, projdete si všechny lekce, porozumíte základům robotiky. Naučíte se – třeba doma s celou rodinou – programovat Ozoboty online a offline.

Konkrétněji, prosím. Jak na to?

Ozoboti se vyrábí ve dvou typech. Malý stojí zhruba 1600 Kč, větší 3500. Koupíte dva kusy. Máte-li v knihovně tablety, super, nemáte-li, nevadí. Ozobota můžete programovat pomocí počítače, a ten už v knihovně zpravidla je. U Ozobota se ale začíná offline. Ozobot je naučený číst čáru, jet po ní. Vezmete tlusté fixy a malujete,

Ozobot sleduje čáru. Pak se rozhodnete, že má dělat i jiné věci. Podíváte se, jak fungují barevné kódy. Zjistíte, že když Ozobot sleduje čáru a narazí na barevný kód – čili čára přestane být jednobarevná, ale je tam nějaká kombinace barevných čtverců –, pozná, že se po něm něco chce. Zastaví se. Zatočí se. Zpomalí. Obrátí se. Zrychlí. Postupně tedy můžete vymýšlet stále komplikovanější zadání.

Jak to vypadá?

Můžete vyprávět pohádky. Jeden Ozobot je Karkulka a jeden vlk. Naprogramujete je – stále jen pomocí fixek – tak, aby každý vyšel z jiného místa, Karkulka se zastavila a trhala kytičky, vlk k ní přišel, obešel ji a pak se vydal napřed do chaloupky. Karkulka s nějakým zpožděním vyrazí za ním.

Zvládnou i programování Ozobota v počítači?

Zvládnou! Používá se na to aplikace Ozoblockly na webu *ozobot.com*, grafický programovací jazyk. Nepíšete příkazy, ale taháte si je předpřipravené za sebe a upravujete proměnné. Všechny děti interaktivní hračky milují. Líbí se jim, že se chovají jako malá zvířátka. Jeden typ Ozobota umí třeba sledovat prst, co se před ním pohybuje po ploše. To je pro malé děti fascinující!

Dobrá, Ozobota jsem zvládla, doma si s ním hrajeme. Co dál? A co konkrétně nabídnout uživatelům knihovny?

Lze připravit začátečnický kroužek, který má čtyři dvouhodinové lekce. Na první lekci se seznámíte s Ozobotem, ukážete si, co umí. Nejprve budete dělat čáry fixem, vodit Ozobota podle barevných kódů. Na druhé lekci přilepíte Ozobotovi radlici a dáte mu za úkol odklidit kostky lego do skladu. V třetí lekci si zkusíte sehrát s dvěma Ozoboty pohádku. Vyprávění příběhů je perfektní aktivita. Děti trénují stejné nebo podobné věci, ale s každým novým příběhem je to víc baví a líp si to pamatují. Na čtvrté hodině už bychom zaplnili tablety nebo počítač a dostali se dál. Kromě Ozobotů se dají zkoušet úlohy z Hour of Code (*code.org*) nebo Lightbot (*lightbot.com*) nebo začít programovat ve Scratchi (*scratch*).

mit.edu). Scratch umí i česky a má variantu Scratch Junior pro nejmenší. Tam jsou jen symboly, není třeba umět číst. Možností je mnoho a kolem každé je aktivní komunita, která sdílí úlohy, rady a nápady do výuky. Český web k Ozobotům najdete na stránce *ozoboti.cz*.

Proč má smysl ukazovat malým dětem hra-ovu informatiku?

Protože se jim to – i vám – v životě hodí. Naučíte se rozfázovat úkoly na drobnější a ulehčovat si práci. Programátoři nechtějí dělat opakované činnosti, chtějí si to usnadnit, proto třeba používají cykly. Jednou něco vymyslíš, možná bude pracně přijít na to, jak problém vyřešit. Ale pak se to milionkrát „udělá“ samo.

To zní jako dovednosti, které by měla zajišťovat škola...

Ano. Školní informatika, když se dělá dobře, je zábavná a krásná. Jen to není realita většiny českých škol. Nicméně brzy se to ve školách začne měnit a školy budou hledat pomocnou

Kurz Ozoboti pro knihovníky

Máte-li zájem o jednodenní kurz *Ozobotů pro knihovníky*, můžeme se ho pokusit zajistit. Potřebujeme znát váš zájem, a proto napište autorce na e-mail: vera.ondrichova@gmail.com.

ruku. A rády zjistí, že knihovny jsou schopné pomoci, že mají kvalitní lektory a mohou školit učitele prvního stupně v tom, jaké roboty koupit, jak je používat a jak postavit výuku tak, aby se děti naučily, co potřebují.

Co mám teď udělat? Zajímá mě to, ale nejsem si jistá, zda to zvládnou. Nabídněte mi nějakou jasnou cestu.

Sledujte Facebook nebo web Czechitas a přihlaste se na některý z našich kurzů či akcí. Nachystali jsme kurz edukační robotiky pro kohokoli. Užitečné tipy na akce nebo zdroje informací jsou na Facebooku ve skupině Učíme informatiku. Dále můžete prozkoumat *code.org*, *ozoboti.cz*, *scratch.mit.edu*. Letos se chystáme připravit úvod do Ozobotů, tutoriál ke stažení v PDF. To je další možnost, ze které se dá vyjít.

Dobře. A co potom, když mě to chytne?

Ideální je stát se členem komunity. Motivujeme učitele, aby sdíleli svoje přípravy na hodiny informatiky. Stejně to může fungovat mezi knihovníky. Jeden knihovník bude mít pět příprav na kroužek Ozobotů, nasdílí je ostatním a bude mít najednou k dispozici sto skvěle připravených materiálů od ostatních. Můžete na Facebooku založit stránku a tam si pomáhat, občas se sejít a pozvat si nějakého lektora, který vás něco naučí nebo vám ukáže nové možnosti.

VĚRA ONDŘICHOVÁ

vera.ondrichova@gmail.com

Foto: David Ondřích

Do čísla přispěli

PhDr. Helena Bouzková – Národní lékařská knihovna ■ Mgr. Marcela Güttnerová – Městská knihovna Litvínov ■ Dagmar Honsnejmanová – Knihovna U Mokřinky, obec Mokré pod Orlickými horami ■ Mgr. Martina Horejšová – Městská knihovna v Praze ■ PhDr. Linda Jansová, Ph.D. – Národní knihovna ČR ■ Mgr. Jan Kamenický – Filozofická fakulta Univerzity Karlovy ■ Doc. PhDr. Jaromír Kubíček, CSc. – emeritní ředitel Moravské zemské knihovny ■ PhDr. Eva S. Lesenková, Ph.D. – Národní lékařská knihovna ■ Mgr. Jitka Löscherová – Fakultní nemocnice u sv. Anny v Brně ■ Mgr. Lenka Maixnerová – Národní lékařská knihovna ■ Bc. Klára Mašková – Národní lékařská knihovna ■ Ing. Jiří Mika – emeritní ředitel Středočeské vědecké knihovny v Kladně ■ Mgr. Věra Ondříchová – PR specialista a lektorka komunikace ■ Jiří Walker Procházka – spisovatel, scenárista ■ PhDr. Věra Schmiedtová – bohemistka ■ Mgr. Klára Smolíková – spisovatelka, scenáristka a lektorka ■ PhDr. Josef Straka – Městská knihovna v Praze ■ PhDr. Vladimíra Švorcová – Středočeská vědecká knihovna v Kladně ■ Mgr. Renáta Tetřevová – Východočeské muzeum v Pardubicích ■ PhDr. Františka Vrbenská – spisovatelka

* Pozn. red.: miniaturní robot a zároveň didaktická pomůcka a interaktivní hračka, která rozvíjí kreativitu a logické myšlení

Vydávání knih a slety čarodějnic

Zdravím vás z mokřin v obci Mokré pod Orlickými horami. Je to už velmi dávno, kdy informoval časopis *Čtenář* (2009, č. 12, s. 451) o vydání dvou publikací naší knihovny U Mokřinky. Od té doby už pár let uplynulo a také se zvýšil počet vydaných titulů. Další, tentokrát o historii obce Mokré, vyšla hned v roce 2010 pod názvem *Obec Mokré v dějinách i současnosti 1390–2010* (autoři: Dagmar Honsnejmanová, Josef Ptáček). V roce 2013 obec vydala rozšířené vydání pohádek *Co vyprávěla jedna víla* (autorka Dagmar Honsnejmanová), tentokrát s barevnými ilustracemi. Poslední publikací byl druhý díl o historii obce, datový sborník *Obec Mokré: zajímavá data v dějinách i současnosti 1390–2016 a půl* (autorka Dagmar Honsnejmanová), který vyšel na konci roku 2017. Od roku 2006 obec Mokré vydala pět publikací. Určitě pěkné číslo na obec, ve které průměrně žije 150 obyvatel.

Mezi vydáváním knih se ovšem také věnujeme kulturnímu životu, který je u nás velmi bohatý. Centrem veškerého vymýšlení akcí pro všechny věkové kategorie místních i přespolních je u nás právě knihovna. A jelikož je za námi jeden z nejčarovnějších měsíců – duben – mohu zavzpomínat na den, kdy se slétávají i do Mokrého čarodějnice. Tato akce patří k těm nejlepším, i když se přiznám, že ze seznamu padesáti pořádaných akcí ročně je problém tu nejlepší vybrat. Ale *Slet čarodějnic* patří vždy rozhodně k těm nejoblíbenějším. Vždyť kdy si můžeme náležitě užít kouzelnou noc společně s dětmi, kterým chystáme čarodějnický program? Děti mají každý rok nějaké téma a úkoly, které musejí splnit, např. namalovat čarodějnici, vyrobit kouzelný amulet nebo knoflík, přiletět na nejdělsím koštěti, mít na hlavě zaručeně pravý čarodějnický klobouk, ve skleničce kouzelný nápoj nebo nejdělsí nos. V letošním roce byly v módě bradavice – velké, černé, s chlupem, na nose nebo na hrbu. Prostě nádhera!

Děti plní různé úkoly na stanovištích, které hlídají „staré“ čarodějnice – hod krysou, slalom na koštěti, chytání much a dalších potvor z pavoučí sítě, mají vylézt na střechu pro perníček, vylovit z láhve žabího slizu diamant, poznávat koření a bylinky, zvířata a ptáky nebo uhodnout hádanky o čarodějnicích. Za odměnu si mohou utrhnout třeba čokoládovou nebo perníkovou čarodějnici a nakonec k ohni dostanou lampionky se svíčkami a buřtík na opečení.

Tradičním zpestřením čarodějnického reje je také zkouška přesnosti ve střelbě z kuše a luku s lučištníkem Lukem, který přijíždí z dalekých krajů a věnuje se dětem i dospělým. Kdo nechce střilet, může si zaházet středověkými sekyrkami, zkusit rozpílit jablko katovským mečem nebo si zašermovat kordy. Na závěr, než se setmí, ještě proběhne střelecká soutěž o prsten té nejkrásnější z nejošklivějších čarodějnic nebo o její jedovaté srdce. Dospělí si to užívají, děti běhají s lampionky a u malého ohýnku s rodiči piknikují. Když je dobrá viditelnost, jsou z našeho hřiště vidět čarodějnické ohně v celém okolí. Orlické hory rozzáří ohně a všude vládne noc, kdy je lepší nepokoušet tajemné čary. Nikomu se však domů ani nechce. Děti jsou spokojené, vydováděné, na tvářích jim svítí pavouci, ve vlasech netopýři a černou barvu mají úplně všude. Krásné vzpomínky doplní určitě i společná fotka a medaile o účasti.

A že se čarodějnice opět za rok slétnou (sraz mají vždy před knihovnou), může na stopro zaručit ta nejvyšší, Kanimůra dobrotivá, kterou není nikdo jiný než paní knihovnice. A potěšujícím důkazem o vyhlášenosti zdejšího čarodějnického setkání je, že se k nám slétávají čarodějnice ze širokého okolí.

DÁŠA HONSNEJMANOVÁ alias BLUDIČKA

knihovna.mokre@seznam.cz

Pozn.: Fotografie ze všech sletů čarodějnic je možné zhlédnout na stránkách Knihovny U Mokřinky (www.obecmokre.cz/knihovna).

Online nástroj pro podporu vzdělávání

V březnu 2017 po více než roce příprav zpřístupnil Knihovnický institut Národní knihovny ČR web *Studijní pomůcky pro knihovníky*. Je k dispozici na snadno zapamatovatelné adrese <https://studujte.nkp.cz>. Jeho hlavním cílem je usnadnit přípravu na zkoušky vztahující se k typovým pozicím z Národní soustavy povolání, resp. Národní soustavy kvalifikací. V současné době web obsahuje přes 500 pomůcek, např. učební texty či prezentace. Následující text popisuje vznik webu, zdroje, které byly při jeho přípravě využity, uvádí, co a v jaké podobě obsahuje a jak probíhá jeho aktualizace.

- **Web *Studijní pomůcky pro knihovníky* na jednom místě zpřístupňuje stovky pomůcek, které mohou knihovníci využít nejenom v rámci přípravy na zkoušky, ale i například pro své průběžné vzdělávání.**
- **V průběhu přípravy webu zároveň Moravská zemská knihovna vytvořila učební texty přímo určené pro přípravu na zkoušky vztahující se k jednotlivým typovým pozicím. Ty byly pochopitelně rovněž začleněny mezi studijní pomůcky.**

kvalifikací. Bylo zřejmé, že řada dokumentů či jiných zdrojů, které by zájemci o složení zkoušky vztahující se k příslušné typové pozici mohli použít, je již k dispozici, ale nejsou snadno dostupné z jednoho místa.

Zároveň se přímo nabízela možnost vhodně studijní pomůcky popsat (mimo jiné) pomocí odborných znalostí a dovedností, jejichž prostřednictvím jsou v Národní soustavě povolání popisovány jednotlivé typové pozice. Analýza odborných znalostí a dovedností vztahujících se k typovým pozicím totiž ukázala, že tyto znalosti a dovednosti se obvykle vyskytují u více typových pozic zároveň.

Z celkem šestnácti znalostí se pouhé tři vyskytovaly méně než pětkrát (žádná ze znalostí nebyla přiřazena výhradně k jedné typové pozici). Přehled znalostí s pěti a více výskytu nabízí Tabulka 1 na s. 222.

Četnost výskytu shodných dovedností byla oproti znalostem nižší – dovedností bylo identifikováno celkem 32, z toho jich bylo osm přiřazeno k pěti nebo více typovým pozicím (viz Tabulka 2), zbylých 24 k méně typovým pozicím (jedenáct z nich výhradně k jedné typové pozici).

Odtud už byl jenom krůček k vytvoření přehledu studijních pomůcek, které by byly prostřednictvím znalostí a dovedností přímo propojeny s jednotlivými knihovnickými typovými pozicemi.

Web je určen pro zájemce o absolvování zkoušky, kteří se z různých důvodů nemohou účastnit přípravných kurzů a na zkoušku se chtějí připravit samostudiem, pro účastníky i lektory přípravných kurzů a pro všechny knihovníky, kteří se chtějí dále vzdělávat.

Vznik a příprava webu

Myšlenka vytvořit web *Studijní pomůcky pro knihovníky* vznikla již na podzim roku 2015, kdy v Knihovnickém institutu Národní knihovny ČR proběhla řada interních diskusí o možných a vhodných způsobech podpory vzdělávání knihovníků v návaznosti na knihovnické typové pozice v Národní soustavě povolání, resp. Národní soustavě

Poté byly vytypovány hlavní zdroje studijních pomůcek. Staly se jimi:

- prezentace a další podklady využívané při rekvalifikačních kurzech;
- webové stránky krajských knihoven věnované vzdělávání;
- seznamy literatury k předmětům, jejichž výuku zajišťují vysokoškolská oborová pracoviště v Praze, Brně a Opavě;
- jinonické texty a webináře pocházející z dílny Ústavu informačních studií a knihovnictví UK;
- podklady k výuce na nynější Vyšší odborné škole informačních studií a Střední škole elektrotechniky, multimédií a informatiky.

Využity byly taktéž:

- učební texty Katedry knižničnej a informačnej vedy UK v Bratislavě;
- portály *Informace pro knihovny*, *eknihy.knihovna.cz* a *kurzy.knihovna.cz*;
- elektronická konference *Knihovna*;
- další zdroje.

V průběhu přípravy webu zároveň Moravská zemská knihovna vytvořila učební texty přímo

určené pro přípravu na zkoušky vztahující se k jednotlivým typovým pozicím. Ty byly pochopitelně rovněž začleněny mezi studijní pomůcky. Výše uvedený přehled není uzavřený, je velmi pravděpodobné, že v budoucnu přibudou i další zdroje pomůcek.

Studijní pomůcky a jejich aktualizace

Vybrané zdroje byly zpracovány v úplnosti, většina pouze výběrově. Důraz se přitom vždy kladl na užitečnost ve vztahu ke knihovnickým typovým pozicím a také na snadnou dostupnost pomůcek. Ty jsou obvykle k dispozici zdarma online nebo v knihovnách. U pomůcek dostupných v knihovnách jsou přednostně uváděny odkazy na jejich záznamy v katalogu Knihovny knihovnické literatury a v Souborném katalogu ČR. Díky odkazu na záznam v Souborném katalogu ČR může uživatel rychle zjistit, ve které knihovně si může danou pomůcku půjčit.

Podstatnou roli při výběru pomůcek hraje i jazykové hledisko – vybírají se pomůcky v českém, výjimečně i ve slovenském jazyce. V jejich využívání by tedy žádnému zájemci neměla bránit jazyková bariéra.

Pomůcky samotné nejsou součástí webu, vždy se jedná pouze o odkazy, součástí správy webu je proto i nástroj pro kontrolu jejich funkčnosti. Na základě výstupů z tohoto nástroje jsou odkazy na pomůcky podle potřeby aktualizovány.

Na web se také postupně doplňují studijní pomůcky, které jsou nově zařazovány do zmiňovaných zdrojů. Zároveň i uživatelé webu mají prostřednictvím formuláře možnost navrhnout přidání nové studijní pomůcky, popř. úpravu stávající pomůcky.

U jednotlivých pomůcek se uvádějí následující údaje: název, autor, typ studijní pomůcky, úroveň, klíčová slova, dovednost, znalost, rok vzniku, rozsah, dostupnost, poznámka, zdroj dat.

Většina údajů se vyskytuje u všech pomůcek, menšina pouze u některých z nich (např. poznámka se uvádí spíše výjimečně, a to u pomůcek, u kterých je například užitečně upozornit na vazbu na jiný dokument či jinou souvislost). Všechny údaje, u kterých je to z podstaty věci možné, slouží jako odkazy na seznam studijních pomůcek se stejnou hodnotou (např. se stejným autorem).

Na webu jsou zastoupeny různé typy studijních pomůcek – od prezentací přes učební texty až po webináře a e-learningové kurzy. Pro přehlednost jsou pomůcky rozděleny na základní a pokročilé. Za základní se pokládají například prezentace a jiné dokumenty z rekvalifikačních kurzů, naopak k většině pomůcek ze seznamů doporučené literatury k předmětům na vysokých školách je logicky přiřazena pokročilá úroveň.

Protože se počítá s tím, že web budou využívat nejenom knihovníci připravující se na zkoušky, ale i ti, kteří jej chtějí využít ke svému dalšímu vzdělávání, jsou studijní pomůcky rovněž popsány prostřednictvím klíčových slov. Prostřednictvím znalostí a dovedností jsou studijní pomůcky propojeny i s katalogem prací, resp. s činnostmi v něm zařazenými. Příklad popisu studijní pomůcky je k dispozici na obrázku vpravo.

Usnadnění přípravy na zkoušky

Při přípravě na zkoušky vztahující se ke knihovnickým typovým pozicím je pochopitelně důležité mít možnost získat studijní pomůcky ke konkrétní typové pozici. Toho je na daném webu možné snadno dosáhnout díky propojení studijních pomůcek se znalostmi a dovednostmi z typových pozic.

Fyzická péče o knihovní fond

Autor	● Kratochvílová, Monika
Typ studijní pomůcky	● učební text
Úroveň	● základní
Klíčová slova	● správa knihovních fondů
Dovednost	● fyzická péče o knihovní fond
Rok vzniku	● 2016
Rozsah	36 s. (verze pro čtení na obrazovce) 22 s. (verze pro tisk)
Dostupnost	Moravská zemská knihovna (soubor v PDF – verze pro čtení na obrazovce) Moravská zemská knihovna (soubor v PDF – verze pro tisk)
Zdroj dat	● Moravská zemská knihovna – Pro knihovny – Vzdělávání knihovníků – Učební texty

Příklad konkrétní studijní pomůcky

(zdroj: <https://studujte.nkp.cz>, získáno 30. 10. 2017)

Po kliknutí na položku „Najít studijní pomůcku“ mají uživatelé webu možnost prohlížet pomůcky podle typových pozic, znalostí, dovedností, katalogu prací, autorů, klíčových slov, typu dokumentu, roku vzniku, zdroje, ale také více kritérií zároveň. U prohlížení podle více kritérií se zároveň nabízí i možnost filtrování podle úrovně.

V údajích o pomůčkách lze také vyhledávat (vyhledávací okénko je k dispozici na všech stránkách webu). Pokud si nový uživatel webu není jist, u kterých studijních pomůcek začít, může se inspirovat v sekci „Jak začít“.

Závěr

Web *Studijní pomůcky pro knihovníky* na jednom místě zpřístupňuje stovky pomůcek, které mohou knihovníci využít nejenom v rámci přípravy na zkoušky, ale i například pro své průběžné vzdělávání. Zpřístupňuje převážně pomůcky, které jsou snadno dostupné, a jako nástroj pro vzdělávání tedy může sloužit nejširší odborné veřejnosti. Právě knihovníci se ostatně – díky možnosti navrhnout nové studijní pomůcky – mohou stát i spoluvůdci webu a sami tak přispět i k naplňování *Koncepce celoživotního vzdělávání knihovníků*, jejíž znění bylo Ústřední knihovnickou radou schváleno již na konci roku 2016.

LINDA JANSOVÁ | linda.jansova@nkp.cz

Tabulka 1:

Znalosti, které se vyskytují u pěti nebo více typových pozic zároveň	Počet typových pozic
knihovnické a informační služby	11
profilování, budování, zpracovávání a katalogizace informačních, knihovnických a archivních fondů	11
státní informační a kulturní politika, informační procesy, instituce v informační oblasti	11
automatizované knihovní systémy české i zahraniční	10
organizace a ochrana knihovního fondu	10
informační potřeby a bariéry	9
literatura	9
normy, standardy a metody zpracování knihovních fondů (AACR, MARC/UNIMARC, Konspektus apod.)	9
metody zpracovávání rešerší	8
vývoj písemnictví, psacích látek a potřeb, dějiny knihoven a knihovnictví	7
formy a metody individuální a kolektivní práce s uživatelem knihovnických a informačních služeb	5
pravidla ochrany osobních údajů, autorské právo v ČR a zahraničí	5
principy digitalizace dokumentů a knihovních fondů	5

Tabulka 2:

Dovednosti, které se vyskytují u pěti nebo více typových pozic zároveň	Počet typových pozic
orientace v aktuálně vydávaných titulech	11
orientace v nakladatelské politice v ČR a zahraničí	11
ovládání automatizovaného knihovního systému	7
vyhledávání bibliografických a faktografických informací, jejich ověřování a správaází dat	7
formální a obsahová analýza textu, rychlé čtení	6
orientace v základních elektronických informačních zdrojích	6
evidence, katalogizace a adjustace v knihovnách s lokální působností	5
zpracování jmeného katalogizačního záznamu podle platných standardů	5

Odborné semináře o literatuře pro děti v Přerově

Už patnáct let pořádá Krajská vědecká knihovna v Liberci konferenci *Současnost literatury pro děti a mládež*. Ve svém úsilí ale není sama; od roku 2012 se této problematice s úspěchem věnují také odborná setkání v Přerově určená především pro moravské knihovníky, která se konají pod názvem *Současná literatura pro děti a její vliv na rozvoj čtenářství*. Semináře probíhají v rámci výkonu regionálních funkcí v Olomouckém kraji, které zabezpečuje Městská knihovna v Přerově. Finančně je podporuje Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky.

→ **Mnozí autoři knih pro mladé čtenáře si velmi dobře uvědomují, jak důležité jsou pro jejich práci praktické zkušenosti knihovníků, získané v přední „frontové“ linii výpůjčních pultů...**

Málo témat pohne duši knihovníka tak, jako to dokáže sféra dětské četby. Formuje nejen novou generaci čtenářů a návštěvníků knihoven, ale v důsledku také ovlivňuje intelektuální úroveň a budoucí kulturní směřování národa.

Tradice přerovských seminářů

Listopadové semináře organizují přerovské kulturní instituce – Městská knihovna a Muzeum Komenského. Zaměřují akci na knihovníky, pedagogické pracovníky s aprobační český jazyk a literatura (popřípadě dějepis) i na studenty středních a vysokých pedagogických škol. Z dosavadní šestice seminářů pokaždé vyšel pečlivě obou pořadatelů pěkně vypravený sborník.

Bohatý a podnětný program pilotního semináře (14. 11. 2012) sahal námětově od obecnější rovin, jako je vznik, podpora, rozvoj dětského čtenářství a otázky kolem tzv. doporučené četby, až po specifické oblasti žánrů a literárních kategorií, které jsou mezi mladými čtenáři populární: steampunk, urban fantasy, anime, manga, iniciační dívčí román. Závěr semináře patřil práci s romskými dětmi a literatuře s romskou tematikou.

Následující ročník, který se uskutečnil dne 13. 11. 2013, pozměnil dramaturgii. Opět se zúčastnily renomované odbornice Ivana Gejgušová z Pedagogické fakulty Ostravské univerzity a Kateřina Homolová z Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě. Věnovaly se postojům dětí ke čtenářství a současné knižní produkci pro děti a mládež. Kolegyně z ostravské městské knihovny zasvěceně hovořily o komiksech pro stejnou kategorii čtenářů.

Obsah třetího semináře (19. 11. 2014) naznačil podtitul – *Kouzlo kouzel*. Zaměřil se na problematiku současné české autorské pohádky a paranormální romance, svého druhu pohádky pro dospívající dívky.

Dětská kniha jako brána k poznání i sonda do psychiky

Čtvrtý a pátý ročník semináře si vytkly nesnadnou úlohu: analyzovaly, byť v žánrovém průřezu, aspekty dětské četby z hlediska psychologického a kognitivního. Pod heslem *Historie není jen dějepis* (18. 11. 2015) se přednášející badatelky zabývaly dějinnými událostmi a historickými motivy v beletrii pro děti a mládež. Nakolik souvisí podoba minulosti, kterou jí autoři vtisknou, se způsobem, jakým ji děti vnímají? Ivana Gejgušová se zaměřila zejména na reflexi 1. světové války v literatuře určené mladším čtenářům. Žánr historické detektivky, oblíbený čtenářskou obcí bez ohledu na gender a věk, mapovala

Markéta Straková z Muzea Komenského v Přerově. Zmínila faktor historické věrnosti nebo rozdíly mezi detektivními tituly psanými pro děti a pro dospělé. Program završila živá beseda o hranicích mezi historií a fikcí s Klárou Smolíkovou, spisovatelkou a pedagožkou, která se ve své tvorbě pro děti a mládež dlouhodobě věnuje popularizaci historie.

Seminář s názvem *Odlíšnost a izolace v dětském světě* (16. 11. 2016) nabídl jedno z nejvážnějších současných témat literatury pro mladá. Příspěvky byly zaměřeny na dilematické zachycení obtížných životních situací (Petra Dvořáková) či na rostoucí oblibu subžánru dystopie, provázanou s traumaty současnosti (Marcela Hrdličková). Spisovatelka a psycholožka Romana Suchá se zamyslela nad významem knih pro rozvoj dítěte v protikladu ke graduujícímu kybernetickému prostoru. Nové trendy ve skandinávské literatuře pro děti a dospívající, které odrážejí nejednoznačnost moderního světa, byly námětem přednášky známé překladatelky Violy Somogyi.

Výlety do říše fantazie

Fantastice a napínavým vyprávěním byl zasvěcen seminář konaný (již tradičně ve středu) dne 8. 11. 2017 v přívětivých prostorách zasedací místnosti, které akci od počátku propůjčuje Magistrát města Přerova. A jako pokaždé byla prakticky všechna místa zaplněna účastníky. Kromě skupiny pedagogů ze základních a středních škol tvořily drtivou většinu moravské knihovnice. Přijely i z malých místních knihoven.

Bylo vybráno téma *Nové cesty za dobrodružstvím*. Jádrem přednášek se staly zdánlivě vysněné světy, které však mají nezastupitelný význam pro sociální zrání dětí. Pracují s archetypálními vzorci příběhů, přizpůsobenými současné mentalitě mladých čtenářů a reálnému světu kolem nich. Jak se změnilo pojetí dobrodružství? Co znamená pro dnešní mládež? A jak se liší sami mladí čtenáři?

Uvedeným otázkám se ve svém příspěvku věnovala spisovatelka a překladatelka Kristina Hlaváčková. Problematiku rozvedla na příkladu české fantasy pro mládež a na modelování postav s důrazem na typologii a důvěryhodnost. Františka Vrbenská se zamyslela nad klady a zápory fantastické literatury. Markéta Straková přiblížila transformaci heroického eposu do moderní akční

fantasy. Vstřícná a soustředěná atmosféra perfektně zorganizovaného semináře byla završena diskusemi a dotazy.

Dívčí svět

Letošní (již sedmý) ročník semináře proběhne pod názvem *Pestrý dívčí svět* opět ve středu 7. 11. 2018. Bude věnovaný jedné z největších skupin vydávané literatury pro děti a mládež, která je primárně určená dívkám všeho věku. Přednášející podrobí zkoumání nejen příběhy prvních dívčích lásek v tradičním pojetí, ale i mnoha jejích dalších podob: ke zvířatům, tanci, hudbě, malování... Současný dívčí svět je velmi pestrý a stejně tak knihy, které ho zobrazují. Budou se hledat odpovědi na otázky, zda v daném případě převažuje kvantita nad kvalitou, nebo zda lze i tady najít tituly, které zaujmou nejen prvoplánově. Identifikují se čtenářky se svými hrdinkami? Inspirují se příběhy při volbě svých koníčků?

Několik slov na závěr

Není třeba přeceňovat roli knihoven v komplexním a rozsáhlém univerzu literatury, avšak naše knihovníky zajímají souvislosti proměn, které v něm probíhají; jsou schopni je citlivě detekovat a na tuto výzvu adekvátně reagovat. V tomto smyslu přerovské akce poskytují velice užitečné profesní zdroje.

Téměř investigativní zacílení na aktuálně oblíbené žánry a subžánry žádané dětmi a dospívajícími stále výrazněji charakterizuje program seminářů. Vychází z potřeby a snahy knihovníků orientovat se v zájmech mladistvých, lépe je pochopit a získat nástroj k flexibilní komunikaci se čtenáři nižších věkových kategorií. Pomůže i s volbou vhodných titulů do fondu, případně inspiruje formu jejich nabídky.

Na druhé straně představuje zájem dětí o knihy a jejich výběr, ať už k nim sáhnou samy, nebo na doporučení dospělých, významnou zpětnou vazbu pro spisovatele a výtvarníky. Také z tohoto důvodu mezi přednášejícími přerovských seminářů vystupují častěji právě tvůrci dětské literatury. Mnozí autoři knih pro mladé čtenáře si velmi dobře uvědomují, jak důležité jsou pro jejich práci praktické zkušenosti knihovníků, získané v přední „frontové“ linii výpůjčních pultů...

FRANTIŠKA VRBENSKÁ | dis@email.cz

Proč děti špatně mluví?

Městská knihovna Litvínov se také připojila k pilotnímu projektu *S knížkou do života*. Startovací aktivitou projektu se stala přednáška neuroložky a senátorky paní Aleny Dernerové o tom, proč děti v současné době špatně mluví. Paní doktorka možnost vystoupení v knihovně velmi uvítala a snažila se motivovat rodiče ke společnému čtení a povídání s dětmi. O přednášku byl velký zájem, přišlo sedmdesát posluchačů – rodičů, prarodičů i učitelů mateřských škol.

Foto: archiv MK Litvínov

„Ve své neurologické praxi často vidím, jaký vliv mají mobilní telefony či tablety, které rodiče předčasně dávají malým dětem, aby se zabavily, protože na ně nemají čas,“ uvedla paní doktorka. Děti často v době, kdy už by mohly říkat první slůvka, vydávají pouze zvuky pohádkových postavíček, které slyší z tabletu. Rodiče si s nimi nepovídají a děti se pak špatně řeč naučí a dělají velké chyby, které musí napravovat až logopedi. Těch je ovšem v mosteckém regionu žalostně málo a čeká se v dlouhých pořadnicích, než se dítě k logopedovi dostane. Rozvinula se debata rodičů, kteří již v pořadníku na logopeda jsou. Jedna maminka si stěžovala, že už je tři čtvrtě roku v pořadí, aby se vůbec dostala do konkrétního pořadníku logopedické péče. Mnohdy je čekání tak dlouhé, že se dítě dostane k odborníkovi až kolem pátého roku věku, kdy už může být na nápravu řeči skoro pozdě.

Paní Dernerová apelovala na rodiče. Většinou by stačilo málo – každý den číst dítěti knížku a povídat si s ním o příběhu, aby bylo jasné, že dítě textu rozumí. A také komentovat všechno, co rodič právě dělá, a dítě do debaty aktivně zapojovat. Video s rozhovorem s Alenou Dernerovou naleznete na <https://www.facebook.com/knihovna.litvinov/videos/10155909461822012/>.

Zaplněný přednáškový sál svědčil o tom, že bylo vybráno téma nadmíru aktuální

Pomocnou ruku chce podat i litvínovská knihovna. Jejím záměrem je dovést rodiče či prarodiče s dětmi do knihovny. Rodiny, které své dítě do projektu přihlásí, získají sadu dárků, které projektu zajistil SKIP. Dále bude knihovna v rámci projektu nabízet doplňkové aktivity, které budou pro přihlášené děti zdarma. Již nyní mohou využít novou balanční dráhu v dětském oddělení, kde si mohou procvičit rovnováhu. U dráhy a v dětském koutku je připravena také celá řada lepoprel a knih pro malé děti, které si mohou s rodiči prohlížet, takže se podpoří jak duševní, tak tělesný rozvoj dětí.

Knihovníci vyrazili i do mateřských škol, kde navštěvují třídní schůzky rodičů, o projektu *S knížkou do života* je informují, zvou je s dětmi do knihovny a nabízejí jim zajímavé služby. Na květen jsme připravili předávání dárkových balíčků, děti s rodiči budou pozváni také na oslavy dětského dne a na podzim máme v plánu tvořivé dílničky a loutkové divadlo. Na akce budou zvat knihovníci zapojené rodiny mailem či textovou zprávou. Srdečně je zván každý rodič, který má dítě do šesti let.

MARCELA GÜTTNEROVÁ

| guttnerova@knihovna-litvinov.cz

Labyrint světa Dne poezie 2017

Už podevatenácté se minulý rok uskutečnil mezinárodní básnický festival *Den poezie*, a to ve dnech 12.–26. listopadu. Často se mnozí opravdu ptají, proč „jeden“ den trvá tak dlouho, ale vysvětlení je jednoduché – festival začal v roce 1999 jako jednodenní akce, a to díky Renatě Bulvové a Bernie Higginsové, během let se však rozrostl až na současných 15 dní!

Tématem posledního ročníku byl Labyrint světa, kdy jsme chtěli připomenout 425 let od narození významného pedagoga a filozofa Jana Amose Komenského. První večer tak patřil Miroslavu Huptychovi, který se tímto autorem dlouhodobě zabývá ve svých kolážích. Na zahajovacím večeru je vystavil a zároveň též představil originální kalendář s motivy z díla *Labyrint světa a ráj srdce*. Sám je ale též básníkem, takže od sedmi hodin večer v prostorách Literární kavárny Řetězová zazněly jeho básně a rovněž přednáška profesora Jana Kumpéry o díle J. A. Komenského.

Tak jako každý rok proběhlo kolem 200 akcí, tentokrát v 62 městech po celé České republice, takže nelze opravdu vyjmenovat vše, co se během těch 15 dní odehrálo. Festival opět připravoval tým organizátorů v základní sestavě: Bernie Higginsová, Lenka Hábltová, Kristin Olson, Tomáš Čada, Mircea Dan Duta, Vít Janota, Josef Straka, Martin Zborník a mnozí další, kteří pomohli s uspořádáním akcí na mnoha místech. Rád bych vyzdvihl např. Tomáše Míku a mnoho dobrovolníků a nadšených spolupracovníků. Pokusím se vyjmenovat jen některé večery tohoto festivalu s tím, že vše podstatné, včetně archivu, naleznete na stránkách festivalu (www.denpoezie.cz).

Na festivalu kromě českých básníků – těch začínajících či debutantů, autorů druhých nebo třetích knih i těch renomovaných – četli též autoři ze zahraničí, kterých bylo více než 20. Někteří z nich se setkali na lodi Avoid Floating Gallery

v rámci večera *Na svobodných vlnách* v pátek 17. listopadu. Na této již tradiční akci letos vystoupili: islandská básnička Gerdur Kristný, jejíž texty do češtiny přeložila Marta Bartošková, nizozemský básník marockého původu Mustafa Stitou, jehož texty četla překladatelka Veronika Ter Harmsel Havlíková, polský básník Bartosz Radomski (texty četl překladatel Mircea Dan Duta), poté rumunský autor Adrian Suci, dva moldavští autoři Nicolae Spataru a Grigore Chiper (opět za asistence Mircea Dana Duty, který autory do Prahy pozval), a anglická básnička irského původu žijící trvale v České republice Jane Kirwan, jejíž texty v češtině četl prozaik Aleš Macháček.

Další akcí byl skotsko-český večer v úterý 21. listopadu opět v Literární kavárně Řetězová za účasti významného skotského básníka, držitele prestižního ocenění Macar of Edinburgh, Alana Spence, který na tomto večeru četl ze svých haiku. Druhým básníkem večera byl Jiří Dědeček, který představil svou básnickou tvorbu a hrál písně své i od jiných autorů. Neméně zajímavým byl i večer mladých autorů ve věku 19–25 let, kteří již mají na svém kontě mnohé publikace v časopisech či vydané knihy; proběhl v pátek 24. listopadu v petřínské hvězdárně.

Opravdu nelze popsat vše, co se minulý rok na festivalu dělo, a tak se zastavím jen u posledního večera 26. listopadu, na kterém četli básničky Svatava Antošová a Jitka N. Srbová a básník Tomáš Kůs ze svých nových textů nebo připravovaných knih. Večeru předcházela procházka labyrintem ulic Starého města pražského, kterou doprovázel svou četbou Vít Janota, mj. neúnavný chodec tímto labyrintem ulic a uliček, o kterých vydal i knihu *Uličnice*. Už dnes se ale můžete těšit na dvacátý ročník festivalu, který proběhne ve dnech 11.–25. listopadu 2018.

JOSEF STRAKA | jstraka@centrum.cz

Bibliotheca academica 2017

Ve dnech 24. a 25. října proběhl v brněnském hotelu Avanti pod záštitou rektora Mendelovy univerzity v Brně dvacátý ročník největší tuzemské akce zaměřené na vysokoškolské knihovny – konference *Bibliotheca academica 2017*, pořádaná každoročně Asociací knihoven vysokých škol ČR (AKVŠ). Letošním mottem bylo: *Kvalita, její smysl, kritéria a hodnocení*.

První den

Konferenci zahájila předsedkyně výkonného výboru AKVŠ Hana Landová (ČZU) a úvodní slovo pronesl Vojtěch Adam, prorektor pro vědu a výzkum Mendelovy univerzity v Brně, která konferenci spolupřádala. Vysokoškolské knihovny řeší na jedné straně stejné knihovnické problémy jako ostatní české knihovny, zároveň se jich ale, vzhledem k jejich specifickému postavení, týkají i problémy, které třeba v městských knihovnách řešit nemusejí (institucionální akreditace, podpora vědeckého výzkumu, informační vzdělávání nebo elektronické informační zdroje).

Jak například hodnotit kvalitu vzdělání poskytovaného vysokou školou? Tomu se věnovala úvodní přednáška Aloise Fialy (VUT). Podle něj můžeme kvalitu posuzovat stejně tak ve veřejné, jako v soukromé sféře, rozdíl je pouze v tom, že produkt veřejné sféry je obvykle nehmotné povahy, nejčastěji je to služba nebo informace, často značně komplexní, a proto se její kvalita těžko posuzuje. Kvalitu poskytovaných služeb podle Fialy odráží zpětná vazba studentů, kvalitu dosaženého výsledku pak zpětná vazba absolventů.

Několik dalších přednášejících se věnovalo problému, který musí aktuálně řešit české vysoké školy, a to i ve spolupráci se svými knihovnamy – tím jsou tzv. institucionální akreditace, které od roku 2019 zavádí novela vysokoškolského zákona. Vysoké školy, které akreditaci od Národního akreditačního úřadu (NAÚ) na deset let získají, si budou moci samostatně rozhodovat o podobě svých studijních programů. Důležitou součástí žádosti o institucionální akreditaci je i sebehodnotící zpráva věnovaná kvalitě služeb

vysoké školy, a to v nejširším slova smyslu, tedy z hlediska zajištění finančních, personálních a informačních zdrojů. Důležitou součástí sebehodnocení jsou proto také vysokoškolské knihovny jako poskytovatel studijního prostředí, studijních materiálů, informačního vzdělávání a podpory vědy. O své zkušenosti s přípravou žádosti o institucionální akreditaci v knihovnách se podělily Eva Dibuszová (VŠCHT), Helena Landová (JČU) a Helena Sedláčková (UPOL). Svě zkušenosti se získáním institucionální akreditace přiblížil Miroslav Svoboda, děkan Anglo-americké vysoké školy, která jako první v Evropě získala akreditaci pro západní pobřeží Spojených států amerických.

Na problém rozdílu mezi kvalitou skutečnou a kvalitou vnímanou se ve svém příspěvku zaměřila Věra Ondřichová (PR akademie). Posuzování kvality poskytovaných služeb je silně ovlivňováno subjektivním vnímáním uživatele. Kvalita zůstává táž, ale uživatel ji vnímá prostřednictvím svých pocitů a emocí, které zase vycházejí z ceny služby (dražší víno nám chutná lépe), referencí (typicky třeba u filmu) či uživatelova momentálního rozpoložení. S ohledem na to musí knihovna své služby propagovat – a Věra Ondřichová se pokusila představit alespoň některé nápady, jak služby knihovny propagovat efektivně „pocitově“. Pokud knihovna poskytuje sebekvalitnější služby, ale nedokáže jimi zaujmout, tedy správně je „prodat“, nebudou ji prostě uživatelé vnímat jako kvalitní instituci. Na tuto přednášku navazoval workshop s názvem *Prosím vás, máte jogurty? aneb Jak se podívat na knihovnu očima klienta a pracovat se stereotypy v jeho hlavě*, v němž se lektorka spolu

s účastníky zaměřila na to, jak bojovat se stereotypy v knihovně, které přežívají nejen na straně uživatelů, ale i na straně knihovníků a zřizovatelů knihoven, a které jsou podstatnou překážkou ve vnímání kvality služeb knihovny. Negativní zažitá představa je třeba dlouhodobě nabourávat a snažit se je nahrazovat představami novými a pozitivními.

Odpoledne probíhaly paralelně další dva workshopy. První *Jak vést lidi (nejen) v knihovně ke spokojenosti a efektivitě?* vedla Marcela Leugnerová (MU) a byl určený ředitelům a vedoucím knihoven. *Participativní design služeb VŠ knihovny: ideální workshop* byl naopak zaměřený na řadové vysokoškolské knihovnické; metodou World Café ho vedli Roman Novotný, Pavla Minaříková a Markéta Bočková (MU). Věra Svobodová (MENDLU) představila knihovnu Mendelovy univerzity; po skončení programu prvního dne měli účastníci konference možnost zúčastnit se exkurze do její ústřední knihovny včetně nově zrekonstruovaných prostor.

Druhý den

Druhý den zahájily Hana Landová (ČZU) a Lenka Němečková (ČVUT) představením výukového programu *Emerging Leaders*, zajišťovaného mezinárodní knihovnickou organizací LIBER, kterého se účastní společně s Klárou Rösslerovou (UK). Dvouletý program určený budoucím vedoucím pracovníkům evropských knihoven byl zahájen společným setkáním na řecké Univerzitě v Patrasu. Zaměřuje se na rozvíjení manažerských schopností, týmovou práci a sebereflexi. Součástí programu je i týdenní stáž a stínování zaměstnanců v knihovně některé z předních evropských univerzit a pravidelné online porady. Asi nejvýraznějším poznatkem účastnic programu bylo příliš jednostranné zaměření českých knihoven na rozvoj fondů a služeb, ale jen malá pozornost věnovaná rozvoji jejich managementu, proto chtějí podobný kurz realizovat i mezi českými knihovnicemi.

Lukáš Budínský (UTB) promluvil o přípravách Knihovny UTB na přechod z knihovního systému ALEPH na otevřenější systém Koha. Prioritou současné vysokoškolské knihovny už není zpracování a půjčování knih, a proto vysoké náklady na knihovní systém přestávají být obhajitelné. Knihovní systém se stává jen dílkem ve sklá-

Foto: web AKVŠ

Pohled do auditoria konference

dače služeb knihovny, a měl by proto být přívětivý a flexibilní, aby se mohl přizpůsobovat a tvarovat podle aktuálních potřeb. Hana Janečková (VUT) a Lenka Bělohoubková (VŠE) prezentovaly střípky z kaleidoskopu informačního vzdělávání, které je zaujaly při sledování českých i mezinárodních konferencí, odborných článků a blogů. V dnešní záplavě informací nejrůznějšího druhu je podle nich prioritou kritické myšlení a interpretace informací, cílovou skupinou informačního vzdělávání by neměli být jen univerzitní studenti a badatelé, ale také středoškoláci a absolventi, studenti univerzity třetího věku nebo další univerzitní zaměstnanci, kteří se zaměřují na PR, vědu a výzkum, studijní agendu a podobně.

Nejnovější informace o projektu CzechELib shrnul Jiří Jiráč (VŠCHT). Projekt Ministerstva školství se státní podporou 1,3 miliardy korun má na léta 2018 až 2022 zajistit zhruba sto různých elektronických informačních zdrojů všem zúčastněným institucím (okolo 130), mezi nimiž je většina českých univerzit a vědeckých institucí. Jeho hlavním cílem je získat silnější vyjednávací pozici při jednání s producenty databází, a tím získat více elektronických zdrojů pro více institucí za co nejvýhodnější cenu. Důležitou podmínkou projektu je i podpora otevřeného přístupu. V českém prostředí se jedná o zatím bezprecedentní aktivitu obrovských rozměrů. Je s ní spojena spousta především administrativních těžkostí a jednání všech zúčastněných stran jsou komplikovaná a zdlouhavá.

V jiných evropských zemích už ovšem podobná konsorcia na celostátní nákup elektronických zdrojů fungují. Tereza Simandlová (UK) s Pavlou Rygelovou (VŠB-TUO) se zaměřily na to, jak se v jednotlivých zemích podařilo v konsorciích prosadit politiku open access. V Německu,

Rakousku a Finsku například vyjednali nižší ceny, i když ne vždy se všemi producenty, a do jisté míry také podporu otevřeného přístupu, ovšem zdaleka ne v očekávané míře. Vzhledem k tomu, kolik se na elektronické zdroje vynakládá prostředků, se jedná jen o první malé krůčky na cestě za cíli politiky open access.

Martin Krčál (MU) přiblížil statistiky vysokoškolských knihoven za rok 2016. Potěšující zprávou je, že univerzitní knihovny mají vysoký počet registrovaných i aktivních uživatelů a počet vy-

půjček zůstává v posledních letech podobný. Asi největší problém při vytváření statistik univerzitních a fakultních knihoven představuje jejich poměrně složitá organizační struktura a kompetence při vyplňování dat. Největší novinkou by pak mělo být online zpřístupnění těchto dat na webu AKVŠ, a to včetně nástrojů pro jejich další zpracování a srovnávání.

Dvacátý prvý ročník konference *Bibliotheca academica 2018* proběhne v Plzni, protože jeho pořadatelem bude Západočeská univerzita.

JAN KAMENICKÝ | Jan.Kamenicky@ff.cuni.cz

- Prezentace ke všem přednáškám konference *Bibliotheca academica 2017* jsou dostupné online na webu AKVŠ: <http://www.akvs.cz/akce/ba-2017/program/>.
- Součástí konference jsou každoročně také posterové představení určené příspěvkům, které už by se do hlavního programu nevešly – obvykle to bývají zprávy knihovníků ze zahraničních stáží, které byly finančně podpořeny z Fondu podpory zahraničních cest AKVŠ. Díky tomu letos knihovníci navštívili univerzitní knihovny v italském Trentu, belgickém Lutychu, Londýně či konferenci ECIL 2017 ve francouzském Saint-Malo. Všechny závěrečné zprávy z podpořených zahraničních cest jsou dostupné na webu AKVŠ: <http://www.akvs.cz/zahranicni-cesty/zpravy-ze-zc/>.

Konference Knihovny současnosti 2018

KNIHOVNY
SOUČASNOSTI 18

V letošním roce proběhne v pořadí již 26. ročník největší české knihovnické konference *Knihovny současnosti 2018*. Záštitu nad konáním konference převzali ministr kultury v demisi Ilja Šmíd a hejtman Olomouckého kraje Ladislav Okleštěk. Konferenci jako tradičně, a to již od roku 1993, organizuje Sdružení knihoven ČR (www.sdruk.cz). Je to v knihovnických kruzích každoročně očekávané společensko-odborné setkání s mezinárodní účastí návštěvníků i přednášejících. Letos se uskuteční na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci v termínu 11.–13. září.

Program bude klást důraz zejména na následující témata:

- nové trendy v knihovnických technologiích tradičně prezentovaných v tematické sekci Infobox;

- sekce týkající se vzdělávání bude tentokrát rozdělena na dva bloky – Vzdělávání knihovníků a Vzdělávání veřejnosti;
- otevřenost knihovny co nejširší veřejnosti v sekci Knihovna pro všechny;
- inovace související s oblastí propagace a PR knihoven v sekci Design služeb a marketing.

Mottem letošní konference je *Tvoříme zlatá léta*, kterým se budeme snažit demonstrovat snahu pracovníků knihoven zajistit uživatelům co nejpříznivější podmínky pro práci či zábavu a volný čas – takové podmínky, které odpovídají nárokům současného čtenáře a zároveň drží krok s velice rychle se rozvíjejícími trendy světového knihovnictví. „Zlatá léta“ proto neznamenají pouhou metu, ale jsou především dlouhodobou motivací.

MARTINA HOREJŠOVÁ

| martina.horejsova@mlp.cz

Události

Zámek plný knih

Kníží veletř nejen odborné literatury ve Východočeském muzeu v Pardubicích

Foto: Luděk Vojtěchovský

Listopad se do povědomí knihovníků a knihomolů zapsal jako měsíc konání malého knižního veletrhu v reprezentativních prostorách pardubického zámku. Ojedinelý projekt započal již před více než osmi lety s cílem propagovat publikační činnost kulturních institucí, jako jsou muzea, galerie, památkové a archeologické ústavy. Postupně si cestu na tento komorní veletrh našla i malá nakladatelství, která se specializují na regionální, případně populárně naučnou literaturu.

Návštěvníci tak mají jedinečnou příležitost prohlédnout si a koupit tituly, které na pultech kamenných knihkupectví obvykle nenajdou. Většinou jde o **specializované knihy s nízkými náklady**, především s uměleckou, historickou, archeologickou a vlastivědnou tematikou. Nejen proto divu, že většinu kupujících tvoří studenti, pro které bývají tradičně připraveny zvláštní slevy, pedagogové, akviziční knihovníci a kolegové z vědeckých a kulturních institucí. Ostatně většina vystavovatelů prodává své publikace za snížené ceny, což je pro návštěvníky – vzhledem i k blížícím se Vánocům – velmi zajímavé.

Veletrh se také stal místem **setkávání odborných pracovníků** z celé republiky, kteří si zde vyměňují zkušenosti a navazují nové kontakty. Zámek je v tomto termínu rovněž místem výjezdního zasedání komise knihovníků Asociace muzeí a galerií ČR a pracovních schůzek východočeských archeologů.

Součástí akce bývá bohatý **doprovodný program** spojený s prezentací nových titulů, setkávání se zajímavými osobnostmi a významnými českými spisovateli. Během dosud sedmileté existence jsme přivítali takové celebrity jako Vlastimila Vondrušku, Michala Viewegha nebo Kateřinu Tučkovou. Mimořádný ohlas veřejnosti jsme zaznamenali v roce 2014, kdy nás přijel podpořit i slavný žokej Josef Váňa.

Loni jsme se rozhodli každý ročník zatraktivnit konkrétním tématem a výsledky návštěvnosti nám potvrdily, že se jedná o další cestu, jak do

rytířských sálů plných knih přilákat další milovníky knih a kultury. Sedmý ročník, jehož se v loňském roce zúčastnilo 22 vystavovatelů, měl podtitul **Tam a zase zpátky** a nesl se v duchu cestovatelství a etnologie. Doprovodný program nabídl výstavu unikátní čerkeské zbroje z 18. století, která, ač zřídka prezentovaná, je ve sbírkách Východočeského muzea už přes sto let. Výstavu doplnily vzácné historické fotografie Kavkazu z poslední třetiny 19. století, rovněž z fondu muzea. V rámci autogramiády a představení cestopisu Jaroslava Dršaty *Na kole do Jeruzaléma a ještě kousek dál* se konala v areálu zámku výstava autorových fotografií. Nechybělo vyhlášení výsledků literárně-historické soutěže pro děti s „hobitím“ tématem a celý ročník završila beseda s Pavlínou Brzákovou, publicistkou a etnografkou se specializací na původní sibiřská etnika a šamanismus.

Letošní veletrh se uskuteční opět v rytířských sálech pardubického zámku 9. listopadu 2018 od 10:00 do 17:00 hodin; tentokrát má téma **Ke hvězdám!** Program od jara postupně upřesňujeme, proto sledujte naše webové stránky www.vcm.cz, ale už teď můžu prozradit, že zvláštním hostem bude kosmonaut Oldřich Pelčák, který se na vesmírnou misi připravoval společně s Vladimírem Remkem. Případné dotazy vám jako hlavní organizátorka akce ráda zodpovím na svém níže uvedeném e-mailu. Těšíme se opět na vaši účast a návštěvu.

RENÁTA TETŘEVOVÁ | tetrevova@vcm.cz

Bohuslav Koutník

6. část

zakladatel Spolku československých knihovníků a jejich přátel • redaktor *Časopisu československých knihovníků* • autor příruček pro veřejné knihovny • pedagog Státní knihovnické školy • bibliograf

Bohuslav Koutník (11. října 1891 Nová Huť pod Nižborem – 3. června 1965 Praha) se stal po dokončení studií na pražské univerzitě v letech 1917–1919 profesorem lounské reálky, poté nastoupil do Veřejné a univerzitní knihovny v Praze. Přihlásil se k ročnímu studiu na nově zřízené Státní knihovnické škole a po jejím absolvování v roce 1921 nastoupil na místo knihovníka Tiskového odboru prezidia ministerské rady, kde pracoval po celou meziválečnou éru.

Časopis československých knihovníků

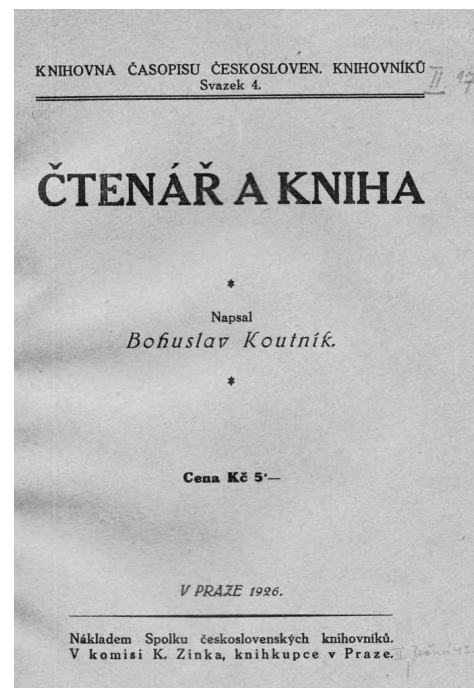
Jako jeden ze zakládajících členů Spolku československých knihovníků a jejich přátel (spolek byl ustaven 1. června 1919) přinesl do jeho činnosti nové podněty. Po absolvování Státní knihovnické školy inicioval vydávání *Časopisu československých knihovníků*. Časopis vycházel vlastním nákladem spolku po příslibu podpory ze strany ministerstva školství a národní osvěty. Koutník byl hlavním redaktorem tohoto knihovnického časopisu v letech 1925–1927 a dále od roku 1930. Jeho obsah chtěl zaměřit nejen na obecní knihovny, ale na celou soustavu, jak vznikala také založením nových univerzit a správních úřadů, a přitom si kladl za cíl přispět k povznesení knihovnické profese jak po stránce sociální, tak odborné. Časopis měl vycházet šestkrát ročně a během let 1922–1944 vyšlo 23 ročníků; často však bylo několik čísel kumulováno v jednom sešitu.

Bohuslav Koutník společně se Stanislavem Stunou, Zdeňkem V. Tobolkou a Josefem Volfem časopis zaměřili na seznamování se zahraničními nebo s pražskými knihovnami, pravidly popisu dokumentů, s každoročně pořádanými sjezdy knihovníků i personáliemi. Od roku 1928

uveřejňoval časopis souběžnou bibliografii československé knihovnědy, kterou sestavoval Ladislav Jan Živný a později Jaroslav Lugs a která byla pro časopis stěžejní. Časopis vydával Spolek československých knihovníků pro své členy, pro které byl jeho odběr povinný a zahrnutý do ročního členského příspěvku.

Vzdělávání knihovníků

Knihovnický zákon o veřejných knihovnách obecních z roku 1919 pamatoval na vzdělávání knihovníků. U velkých knihoven v obcích s více než 10 000 obyvateli měl být knihovníkem alespoň absolvent střední školy s maturitou a podle zákona měl vykonat po jednoročním studiu na Státní škole knihovnické v Praze (SŠK) státní zkoušku. Koutník se jako její absolvent stal brzy členem učitelského sboru i zkušební komise. Na knihovnických školách vyučovali externě knihovničtí odborníci, kteří pro ten účel zpracovávali odborné publikace – kromě instruktivní ministerské *Příručky pro veřejné knihovny* (Praha 1920) také publikace vydávané v edici *Knihovna Časopisu československých knihovníků*. Pod redakcí Z. V. Tobolky vyšlo kompendium *Československé knihovnictví* (Praha 1925), které je sborníkem prací 14 autorů, kteří převážně učili na SŠK. Obsahuje přehledy dějin písmo, knihy a knihoven. Nejvíce přispěli Z. V. Tobolka kapitolami o knihovnictví, zaměstnancích knihovny a katalogizaci, L. J. Živný o knihovnickém zákonodárství a bibliografii a Bohuslav Koutník o stavbách a zařízení knihoven a knihovnické technice. Sborník byl sestaven s úmyslem poukázat na význam knihovnické práce a skutečnost, že knihovnické povolání vyžaduje značnou odbor-

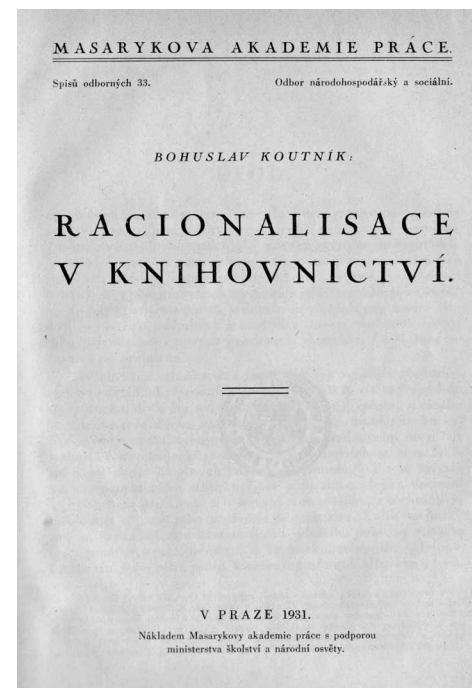

Bibliopsychologie se stala pro B. Koutníka tématem návodu Čtenář a kniha (1926)

nou přípravu a soustavné úsilí. Ve svém celku je sborník do jisté míry encyklopedií našeho knihovnictví a dokumentuje vysokou úroveň odboru u nás.

Autor monografií

Kromě knihovnické techniky se B. Koutník zajímal o psychologii čtenáře. Byl členem Filozofické jednoty, Psychologické společnosti a Sociologické společnosti. V roce 1926 vydal v edici *Knihovna Časopis československých knihovníků* jako 4. svazek spis *Čtenář a kniha*. Vychází v ní ze zahraničních zkušeností a z přesvědčení, že působení knihy a četby se stalo obecným a samozřejmým a bylo základem rozvoje veřejného knihovnictví. Poukázal na to, že díla hodnocená jako vrcholy písemnictví nebývají těmi, k nimž směřuje čtenářský zájem. Proto podle povahy pozorovatelů četby dochází buď k výtkám, že jsou dobré knihy zanedbávány, nebo k úvahám o nízké úrovni čtenářů. Po výkladu techniky čtení se zabýval bibliopsychologií čtenáře a soudil, že nejlépe je na tom knihovník na malé vesnici, který se osobně zná se svými čtenáři, a má tak dobré předpoklady k jeho výchově prostřed-

Koutníkova Racionalisace knihovnictví (1931) byla přehledem dosavadního vývoje

nictvím knihy. Radil knihovníkům, jak si vést o četbě čtenářů záznamy, aby byli dostatečně vyzbrojeni pro svůj úkol dát „pravou knihu pravému čtenáři“.

Praktický pohled na současné možnosti zlepšování služeb přinesl B. Koutník v knize *Racionalisace knihovnictví* (Praha 1931), v níž hodnotil knihovny jako továrny duševní práce. Kromě otázek technické racionalizace knihovnictví spojených s ukládáním a vyhledáváním knihovního fondu se zabýval tiskopisy pro evidenci a správu, vydáváním seznamů knih, mechanizací katalogizace a normováním práce. U veřejných knihoven pokládal za důležitou propagaci a psychologii čtenáře. Cílem by neměly být izolované knihovny, ale podle určitého plánu vybudovaný systém, spočívající ve spolupráci a kooperaci mezi knihovnami, zvláště při doplňování knihovního fondu a vytváření souborných katalogů. Jde o kritický obraz problémů českého knihovnictví po první dekádě jeho úspěšného rozvoje.

Nejnámější Koutníkovou příručkou je *Technika duševní práce*, kterou napsal společně s Aloisem A. Hochem. Jde o praktický návod, jak si připravit práci, jak si rychle a dobře pamatovat a učit se.

Knihovnická profese se v ní uplatňovala v metodách jak sbírat, uchovávat a třídit vědní problematiku, jak poznatky ověřovat a hodnotit, vytvořit si vlastní úsudek. O tom pojednávají obecnější kapitoly Četba, Bibliografie, Technika čtení, Zpracování čteného, Kartotéka a knihovna, stejně tak praktické návody Jak psát pojednání a zprávy, Jak překládat a recenzovat, Příprava přednášky. Kniha měla velmi dobrý ohlas, o čemž svědčí, že v letech 1932–1941 vyšla v nakladatelství Orbis ve čtyřech vydáních.

Publicista a propagátor knihoven

B. Koutník se neuzavřel jen do světa knihoven, ale byl také redaktorem levicově orientovaného týdeníku pro kulturní otázky *Čin*, který vycházel v letech 1929–1939. Po jeho zániku pak pracoval v *Národní práci*, deníku, který nahradil zastavený sociálně demokratický tisk. V něm uveřejnil k 20. výročí knihovnického zákona reportáž o počátcích jeho vzniku a průběhu projednávání v parlamentu a zhodnotil jeho význam (*Národní práce*, 23. 7. 1939, 30. 7. 1939); jde o jedinou reportáž k výročí zákona v denním tisku. Uvedl v ní, že každý zákon dává jenom právnickou formu něčemu, co je již ve společenském dění obsaženo, za svůj úspěch ovšem vděčí činnostem těch sil, které jej naplňují. Zákonem byla uložena obcím povinnost přispívat na knihovnu z obecních prostředků částkou úměrnou počtu obyvatel. Podle Koutníka byla výkonnost dřívějších spolkových knihoven závislá na dobré vůli a literárních znalostech knihovníka, jehož volba nebyla vždy zárukou opravdového zájmu. Zákon však zavedl požadavek, aby knihovník v malých obcích měl alespoň základní literární znalosti, ve větších obcích měl mít letní třídní knihovnický kurz se zkouškou a v obcích s více než 10 000 obyvateli střední školu a roční Státní knihovnickou školu se státní zkouškou.

V meziválečném období vzrostl počet knihoven a jejich knihovní fondy pětinasobně. Nastartování knihoven podle zákona z roku 1919 proběhlo poměrně hladce proto, že velká řada spolků věnovala své knihovny jako základ knihoven svých obcí. Spolky si uvědomily, že jejich knihovnám vznikla konkurence, která na sebe strhla všechn čtenářský zájem, a nebylo již pro ně efektivní nadále knihovnu vést. Zatímco spolkový knihovník pracoval bez dozoru a jednou za

rok podával valné hromadě zprávu o činnosti, knihovnický zákon zavedl pro malé obce okresního dozorce a pro větší města dozor státního instruktora při ministerstvu školství. Na posilu knihoven malých obcí se zřizovaly knihovny obvodové a okresní, které zasílaly výměnné soubory knih. Za prvních dvacet let platnosti knihovnického zákona se knihovny plně vžily, staly se institucí tak samozřejmou jako obecné školy, tedy staly se institucí národní, jak je nazval Jiří Mahen. Koutníková reportáž konstatuje, že náš knihovnický zákon měl ve světě veliký ohlas. Byl pilně studován a leckde i napodobován.

Koutník vyzýval ještě k větší návštěvě knihoven a zamýšlel se nad jejich budoucností. Pokud se knihovnám vytýkalo, že šíří také literaturu podprůměrnou, namítal názorem básníka Otokara Březiny, že každý trhá ovoce ze stromu kultury z těch větví, k nimž dosáhl svým duševním vzrůstem, a je dobře, když vůbec trhá. Koutník konstatoval, že dosud nebylo u nás zvykem, aby do lidových knihoven chodili lidé s vyšším vzděláním. Čtenáři s vlastními knihovnamy však také přestanou doplňovat své byty knihami, které přečtou jednou, a proto najdou cestu do knihoven, pokud ovšem skladbou knih budou s takovými čtenáři knihovníci počítat.

Po okupaci publikoval B. Koutník přehled nazvaný *Současné ztráty československého knihovnictví* (*Časopis československých knihovníků*, 1938, roč. 17, s. 86–94), ve kterém vyjmenoval odborné knihovny, o které přišla česká kultura. V době 20. výročí knihovnického zákona se knihovny z pohraničí, které bylo přičleněno k Německu, Polsku a Maďarsku, dostaly do právního vakua, neboť tamní státy podobný zákon neměly a jejich knihovny byly udržovány dobrovolně. Z knihoven v odtrženém pohraničí byly nejprve vyřazovány spisy napsané emigranty a v zájmu československého státu, brzy však byly české knihovny většinou zrušeny. Šlo o poslední přehled, ve kterém se Koutník zabýval knihovnictvím. Další jeho činnost již směřovala k literatuře zábavné.

Bohuslav Koutník pracoval v administrativní knihovně, svou redakční práci sledoval celou škálu veřejných i odborných knihoven a v meziválečném období patřil k těm knihovníkům, kteří hledali cesty ke vzájemné spolupráci.

JAROMÍR KUBIČEK

kubicek.jaromir@gmail.com

Fantastický svět Walkerových

Drak a magie stokrát jinak

Foto: Michaela Pexová

Po minulém výletu do dystopických či výsostně technologických světů se v tomto pokračování podíváme mezi draky, elfy a zombie. Zatímco sci-fi příběhy jdou mnohdy až na dřevě sociálních, ekologických či technologických katastrof, žánr fantasy čtenáře zanesou na křídlech ušlechtilých draků do tajemných krajin za velkolepým dobrodružstvím.

- **Ostatně i z reprezentativního výzkumu *České děti jako čtenáři*, který se realizoval v letech 2013 a 2014, vyplynulo, že u dětí 11–14letých se fantasy příběhy umístily třetí, hned za dobrodružnými knihami a knihami o přírodě a zvířatech.**
- **Právě pro provázanost s výchovou osobnostní a sociální by mohl fantasy žánr být velmi atraktivní pro učitele. Formativní vliv pohádek nikdo nepochybně, proč by na ně nemohl navázat žánr z pohádek odvozený?**

Dnešní svět je opravdu příliš přetechnizovaný. Současná věda a vyspělé technologie jako nanotechnologie, biotechnologie, urychlovače částic, propojení světa komunikačními sítěmi předbílají představy, které spřádají autoři sci-fi. Mnozí lidé jsou z toho všeho technologického útoku již unaveni, a proto se vrací k prostým příběhům, kde dobro vítězí nad zlem, kde dané slovo platí a za čest a věrnost je poctou zemřít, proto se dnes radí fantasy k nejprodávanějším literárním žánrům.

Fantasy jako fantazie

Je až zarážející, kolik desítek procent (nechce se nám psát 90 %) žáků vůbec neví, že existuje žánr s prostým názvem *fantasy*. Chápeme, že se mladí lidé musí seznámit s klasickou literaturou a její historií. Přesto nás mrzí, že učitelé mnohdy ignorují, jaké knihy dnešní mládež skutečně oslovují a jsou pro ně natolik lákavé, že louskají po nocích a pod lavicí mnohasetstránkové svazky. Právě tady vidíme nezastupitelnou úlohu

knihoven, tedy knihovnic a knihovníků, kteří své čtenáře znají a vstoupit mezi fantasy tituly se nebojí.

Smutné příklady ze života – aneb dialogy s mladými čtenáři:

„Co si myslíte, že je literární žánr fantasy?“
„Něco jako že neexistuje.“
„Si to někdo vymyslel.“
„Jsou tam nesmyslné věci. Jako blbosti.“

Jeden by řekl, že nelze minout slavné díly fantasy literatury (a jejich filmové adaptace) a každý gramotný dospívající zná *Pána prstenů*, *Hobita*, *Letopisy Narnie*, *Harryho Pottera*, *Úžasnou Zeměplochu*, *Písně ledu a ohně*, *Hraničářova učně* či *Stmívání*. Přesto děti neumějí definovat svůj oblíbený žánr.

Magické slovo magie

Pokud však holkám a klukům napovíte slůvkem *magie*, jsou doma. Pochopitelně, v dnešní vizuální době vám žáci odpovídají spíše díky znalostem filmových adaptací, ale nakonec vyplave na povrch, že část z nich opravdu tuto „nepovinnou“, zato rozsáhlou literaturu čte – a to velice nadšeně. Ostatně z malého výzkumu spoluautorky tohoto seriálu na střední knihovnické škole v Táboře, kde deset let působila, vyplynulo, že kniha, kvůli které se holky a kluci do knih zamilovali, je série o Harrym Potterovi. Ta je navíc čtená i mezi dospělým publikem, povznesla se nad propast, která se údajně mezi literaturou pro děti a dospělé nachází.

Ostatně i z reprezentativního výzkumu *České děti jako čtenáři*, který se realizoval v letech 2013 a 2014, vyplynulo, že u dětí 11–14letých se fantasy příběhy umístily třetí, hned za dobrodružnými knihami a knihami o přírodě a zvířatech.

Pohádky a formativní vliv příběhů

Jako první při workshopech o fantasy literatuře mladé posluchače (od 3. tříd) okamžitě zaujme spojitost mezi dvěma žánry: pohádkami a fantasy. Přijdou na to hned. Stačí klíčová slova: draci, hrady, zakleté předměty, rytíři, princezny, králové, trpaslíci. Pokud mluvíme o pohádkách, myslíme tím pohádky původní, pravé, plné drsného života, proher a poučení.

Sál fantastiky se během čtyř dnů knižního veletrhu Svět knihy Praha 2018 zaplnil opakovaně čtenáři a fanoušky fantastiky

Právě pro provázanost s výchovou osobnosti a sociální by mohl fantasy žánr být velmi atraktivní pro učitele. Formativní vliv pohádek nikdo nezpochybňuje, proč by na ně nemohl navázat žánr z pohádek odvozený? Kromě lásky ke čtení mají fantasy příběhy potenciál budovat v dětech čtenářskou gramotnost. Skrze četbu si holky a kluci budují vlastní postoje ke světu, revidují své názory, obohacuje se jejich prožívání, utváří se jejich morální vědomí i logicky podložené postoje. Fantasy hrdinové jsou aktivnější než postavy z pohádek, stojí před složitějšími rozhodnutími.

Historická fantasy a pubescenci

Fantasy žánr je hojně zastoupený v oblasti tzv. young adult literatury. Období pubescence je překotné, dospívání klade mnoho otázek, které jsou staré jako lidstvo samo. Budoucí rytíř se stejně jako budoucí IT konzultant musí vypořádat sám se sebou, zkritičtí a usměrnit své touhy, překonat překážky, rozpoznat přátele od nepřátele, prosadit se, správně se rozhodnout.

Bezčasí pohádek je vystřídáno historickým povědomím, ze kterého se rodí zájem o děje minulé i schopnost vychutnat si historii paralelní.

A teď, když jsme si společně s vámi připravili diskusní literární pole, můžeme směle popsat to, co opravdu baví současné kluky a holky – literární žánr fantasy a jeho podžánry.

Poznámka: Předem varujeme, že žánry fantasy se s ostatními prolínají stejně jako žánry hudební (hard rock, folk, blues, country rock...). A to je dobře.

Heroická (akční) fantasy

Je podivuhodné, že poslední dvě generace čtenářů (čtenářská generace = cca 10 let) neznají zcela prvního hrdinu žánru fantasy. Přitom je to archetypální borec jako vyšitý. Urostlý, svalnatý, statečný, důvtipný a samozřejmě pořádně akční a krvavý. Ano, je to Barbar Conan!

Poznámka: Všem nadšencům fantasy nad 40 let se možná vybaví navlečený rakouský kulturista a pozdější hvězda akčních filmů Arnold Schwarzenegger.

Hrdinu Conana uvedl na literární scénu již v roce 1932 americký spisovatel Robert E. Howard. V rámci nově definovaného žánru fantasy předběhl mistra Tolkiena o pět let. Slavný *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky* vyšel až v roce 1937.

Historické vazby a životní příběhy literátů mnohokrát zajímají posluchače literárních besed či workshopů více než příběhy samotné. Nebo jinak – žáci najednou chápou, proč právě tyto příběhy vznikly a jaká je jejich přímá souvislost se samotným tvůrcem či s dobou vzniku.

Příběhy nejoblíbenější současné heroické fantasy se vinou od králů žánru (David Gemmel a jeho *Drenajské a jiné ságy*) přes dobrodružné série typu *Hraničářova učně* (pozor, neplést s *Čarodějovým učněm*) od autora Johna Flananga, jenž se nechal v příbězích o sirotkovi Willovi inspirovat středověkou Evropou. V mnohých knihovnách právě tuto literární řadu (česky již 13 dílů) označují za velmi oblíbenou zejména mezi čtenáři druhého stupně základních škol.

Ale nezapomeňme na české spisovatele tohoto žánru. Dnes již legendární díla české heroické fantasy pocházejí od časem prověřených autorů a jedná se zejména o tyto knižní série: *Ken Wood* od Jiřího W. Procházky, *Krvavé pohraničí* od V. Šlechty či *Vlčí věk* J. Mosteckého. Mezi prově-

Návštěvníci knižního veletrhu Svět knihy Praha se rádi fotí s cosplayery, jinak tomu bylo i letos

řené autory patří i legenda české sci-fi Ondřej Neff s jeho slavnou tetralogií *Pán Modrého meče*, která se však více kloní k mixu žánru fantasy a sci-fi.

Subžánr heroické fantasy je obsáhlý, stejně jako ostatní literární žánry. Nejen ty fantastické. Ale samotná fantasy oplývá mnohem větším bohatstvím originálních příběhů, včetně těch nejproslulejších, jako jsou *Hobit*, *Pán Prstenů*, *Letopisy Narnie*, *Harry Potter*.

Ale o tom až příště...

P. S. Čeká nás nejen epická fantasy, ale například dnes nejprodávanější young adult fantasy. Máme v hledáčku i dětskou fantasy a samozřejmě čistě humoristickou (samozřejmě britskou) fantasy. A k tomu přidáme i ohlasy z besed a workshopů, které vedou oba spoluautoři těchto textů.

JIŘÍ W. PROCHÁZKA

jirka.walker28@gmail.com

KLÁRA SMOLÍKOVÁ

klara.smolikova@tiscali.cz

Foto: archiv autorů

Před 240 lety, **2. 7. 1778**, zemřel francouzský spisovatel a filozof švýcarského původu **Jean-Jacques Rousseau** (* 1712), autor románu *Julie aneb Nová Heloisa*, pedagogického románu *Emil aneb O výchově*, filozofických spisů *Rozprava o vědách a umění*, *Rozprava o původu a základech nerovnosti mezi lidmi* či *O společenské smlouvě* nebo autobiografických *Vyznání*.

Před 135 lety, **3. 7. 1883**, se v židovské rodině v Praze narodil **Franz Kafka** († 1924), německy píšící spisovatel, dnes jeden z nejproslulejších autorů světové literatury. Za svého života publikoval jen malý zlomek díla, vše ostatní vyšlo až po jeho předčasné smrti, vedle povídek a románů i deníky a korespondence, především se snoubenkou Felicí Bauerovou nebo s přítelkyní Milenou Jesenskou, ale také s rodinou a přáteli. Kafka pracoval jako úředník pojišťovny a ve volném čase se věnoval psaní. Mnohá díla zůstala nedokončena, mezi nimi i nejznámější romány *Proces* a *Zámek*. Dále jmenujme např. román *Nezvěstný (Amerika)* či povídky *Proměna*, *Venkovský lékař*, *Popis jednoho zápasu*, *Ortel*, *V kárném táboře* a další.

Před 170 lety, **4. 7. 1848**, zemřel francouzský spisovatel **François-Auguste-René de Chateaubriand** (* 1768), autor novel *Atala* a *René* a rozsáhlých *Pamětí ze záhrobí*.

Před 30 lety, **9. 7. 1988**, zemřel **Miloš Václav Kratochvíl** (* 1904), český prozaik, filmový scenárista, dramaturg a pedagog, autor románů a novel zejména s historickou tematikou: *Král obléká halenu*, *Lásky královské*, *Pochodeň*, *Mistr Jan*, *Jan Žižka*, *Jan Želivský*, *Husitská kronika*, *Dobrá kočka, která nemlsá*, *Život Jana Amose*, *Matyášův meč*, *Osamělý rváč*, *Veronika*, *Komediant*, *Evropa tančila valčík*, *Evropa v zákopech* a dalších; ve filmu často spolupracoval s režisérem Otakarem Vávrou, a to i na adaptacích vlastních knih (husitská trilogie, *Putování Jana Amose*, *Komediant*, *Veronika*).

Před 90 lety, **10. 7. 1928**, se narodil český básník **Karel Šiktanc**, zatím jediný dvojnásobný nositel Ceny Jaroslava Seiferta (1989 a 2011), dále Státní ceny za literaturu (2000) a Ceny Magnesia Litera za sbírku *Zimoviště* (2004); autor

básnických knih *Adam a Eva*, *Český orloj*, *Jak se trhá srdce*, *Srdce svého nejez*, *Ostrov Štvanice*, *Hrad Kost*, *Šarlat*, *Vážná známost*, *Nesmír* aj.

Před 100 lety, **14. 7. 1918**, se narodil **Ingmar Bergman** († 2007), švédský divadelní, operní a filmový režisér, scenárista a spisovatel. Ač je znám především jako filmař – patří k nejvýznamnějším režisérům světové kinematografie –, zasáhl výrazně také do oblasti divadla a literatury a patří k nejvydávanějším švédským spisovatelům. Vedle dvou pozoruhodných autobiografií *Laterna magica* a *Obrázky* přepsal do literární podoby množství svých scénářů; od poloviny 80. let už točil jen zřídka a pouze pro televizi a některé scénáře světil jiným režisérům (*Dobrá vůle*, *Nedělníatka*, *Soukromé rozhovory*, *Nevěra*).

Před 130 lety, **17. 7. 1888**, se narodil **Šmuel Josef Agnon** († 1970), novohebrejský spisovatel původem z Haliče, později žijící v Izraeli, nositel Nobelovy ceny za literaturu (1966); z jeho díla vyšel česky výbor *Šátek a jiné povídky*.

Před 90 lety, **20. 7. 1928**, se narodil český prozaik, dramatik, básník a scenárista **Pavel Kohout**, autor řady románů a autobiografií (*Z deníku kontrarevolucionáře aneb Životy od tanku k tanku*, *Bílá kniha o kauze Adam Juráček*, *Katyně*, *Kde je zakopán pes*, *Hodina tance a lásky*, *Hvězdná hodina vrahů*, *Můj život s Hitlerem*, *Stalinem a Havlem* aj.) a mnoha her i dramaturgií (např. *Záříjové noci*, *Taková láska*, *Třetí sestra*, *Válka s mlouky*, *August August*, *august*, *Pat aneb Hra králů*, *Ubohý vrah*, *Amerika*, *Život v tichém domě*, *Atest*, *Marast*, *Ruleta*, *Nuly*, *Malá hudba moci*, *Hašler...* aj.); vedle Karla Čapka je zatím jediným českým dramatikem, jehož hra byla uvedena na Broadwayi (dramatizace povídky Leonida Andrejeva *Ubohý vrah*). Začínal jako přesvědčený komunist a autor budovatelské poezie, po roce 1968 se stal kritikem režimu a zakázaným spisovatelem, stál u zrodu Charty 77.

Před 130 lety, **23. 7. 1888**, se narodil americký spisovatel **Raymond Chandler** († 1959), autor kriminálních románů s proslulou postavou soukromého detektiva Phila Marlowa, představitel tzv. drsné školy americké detektivky (např. *Sbohem bud', láska má*, *Dáma v jezeře*, *Sestřička*, *Vysoké okno*, *Loučení s Lennoxem*).

Portréty archiv autora

Vlivu akademických sociálních sítí na práci pedagogů a studentů se věnoval průzkum, který v roce 2017 provedli studenti Fakulty sociálních věd ve spolupráci s knihovníky na univerzitě v pákistánském Karáči. Karáči je největší pákistánské město, patří k nejlidnatějším na světě a působí zde desítky univerzit. Poslední desetiletí zaznamenalo raketový nárůst akademických sociálních sítí. Pedagogičtí pracovníci na nich propagují svůj výzkum a komunikují s dalšími odborníky. Průzkum mimo jiné ukázal, že získávání citací bylo hlavním důvodem, proč na těchto sítích vysokoškolští pedagogové své publikace zveřejňují. Vědecký životní cyklus dnes počítá s médii, jako jsou blogy, podcasty a sítě. Nástup akademických sociálních sítí vyvolal zájem o jejich využití i využití jejich potenciálu pro měření vlivu vědeckého výzkumu. Průzkum identifikoval také možné důsledky a doporučení pro současné knihovnické služby. V rámci univerzit bude důležitá spolupráce akademických pracovníků, studentů a knihoven. Velmi důležitá je informační podpora především u mladých pedagogů a nově nastupujících studentů.

(IFLA Journal – Volume 44, Number 1, March 2018, s. 23–34)

Hudební kabinet Univerzitní knihovny v Bratislavě koncem roku 2017 otevřel bránu do Zahrady Franze Liszta s malebným nádvořím a zahájil tak 7. konferenci hudebních knihovníků na Slovensku. Sdružení historických měst a obcí Slovenské republiky již několik let organizuje Dny evropského kulturního dědictví. V září roku 2017 tuto akci obohatila i Univerzitní knihovna v Bratislavě, která zpřístupnila veřejnosti Lisztovu zahradu a Lisztův pavilon, kde 35 let sídlil Hudební kabinet. Připravené přednášky doplnily fotografie zahrady a pavilonu ze 70. let 20. století. Knihovna zároveň prezentovala vztah Franze Liszta k Bratislavě, atmosféru dotvořily nahrávky Lisztových skladeb. Konferenci hudebních knihovníků, archivářů a muzejníků organizovala Univerzitní knihovna v Bratislavě a Slovenská národní sekce mezinárodní asociace hudebních knihoven (SNS IAML). V rámci konference zazněla zpráva o činnosti a hospodaření, informace o výroční konferenci IAML v Rize a o změně vedení a sídla cent-

rály SNS IAML. V konferenční části se účastníci seznámili s muzikologickými příspěvky o lidové a umělecké hudbě a o hudebních pozůstalostech skladatelů uložených v slovenských knihovnách. Knihovnická část konference se zabývala prací s hudebními fondy a sbírkami na Slovensku a v Čechách. Největší diskusi vyvolalo téma digitalizace zvukových dokumentů a jejich zpřístupnění na internetu. Hlavním problémem není paradoxně autorský zákon nebo technická stránka, ale dosud chybějící centrální řízení digitalizace pro všechny hudební knihovny na Slovensku, které by poskytlo jednotnou metodiku. (Knížnica – ročník 18, číslo 3, 2017, s. 52–53)

Městská knihovna v Kolíně nad Rýnem začala experimentovat s novými vzdělávacími příležitostmi pro dospělé a využívá e-learning na svých webových stránkách. Knihovna spolupracuje s dalšími neziskovými organizacemi a vzdělávacími subjekty na své vizi otevřeného digitálního vzdělávání. Nezisková organizace P2PU poskytuje nízkoprahový přístup k digitálnímu vzdělávání méně gramotným vrstvám společnosti. Projekt se zaměřuje primárně na uživatele sociálně vyloučené. Městská knihovna testuje novou metodu učení, která slibuje rovnováhu mezi učením nezávislým a sdíleným. Zájemci pracují ve volném online kurzu po dobu šesti týdnů na zadaném tématu, jednou týdně se po dobu 90 minut setkají všichni společně v městské knihovně k diskusi. Setkání zájemců o vzdělávání moderuje dobrovolník, který nemusí být nutně odborníkem na dané téma, ale působí ve skupině jako organizátor a prostředník. Výhodou je skloubení samostatného studia online a setkávání s dalšími studenty. Tento model nyní úspěšně působí v mnoha amerických knihovnách, zapojují se do něho také ve Francii. Ve Spojených státech jsou kurzy určeny primárně pro lidi se sociálním vyloučením, ale v Německu je chápou knihovny spíše jako doplňkovou záležitost, která musí být spojena s dalšími vzdělávacími aktivitami ve spolupráci se školami. První ohlasy na online kurzy v Kolíně nad Rýnem jsou velmi pozitivní. Knihovna již připravuje další témata – IT, umění a tvořivost, filozofie nebo finanční programy. (BuB Forum Bibliothek und Information – Jahrgang 70, Nr. 1, 2018, s. 14–15)

KNIHOVNICTVÍ

Teorie. Řízení a organizace

■ ACCART, Jean-Philippe. Le métier de documentaliste [Profese odborníka na dokumentaci]. Avec la collaboration de Marie-Pierre Réthy; preface de Anne-Marie Libmann et Véronique Mesguich. Paris: Electre-Editions du Cercle de la Librairie, 2015. 425 stran: grafy, tabulky.

ISBN 978-2-7654-1461-2 *Kr 40.787*

■ KUTTNER, Sven a Peter VODOSEK. Volksbibliothekare im Nationalsozialismus: Handlungsspielräume, Kontinuitäten, Deutungsmuster [Lidoví knihovníci v národním socializmu: rozsah činnosti, kontinuity, vzorce interpretace]. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 2017. 324 stran: ilustrace, portréty. Wolfenbütteler Schriften zur Geschichte des Buchwesens, Band 50.

ISSN 0724-9586
ISBN 978-3-447-10720-4 *Kdb 40.802*

■ Przeglad biblioteczny = the Library Review: the special issue on the 90th anniversary of the Library Review and IFLA Congress and 83rd General Conference in Wrocław [Przeglad Biblioteczny = Library Review: speciální číslo k 90. výročí časopisu Library Review a kongres IFLA a 83. generální konference ve Wrocławu]. Elżbieta Barbara Zybert (editor-in-chief); translator Maria Bysiec, John Cornell. Warsaw: PLA Publishing House, 2017. 1 CD-ROM: barevné ilustrace, portréty, tabulky.

ISSN 0033-202X *Kt 510/CD-ROM*

■ SCHOCHOW, Werner. Geschichten aus der Berliner Staatsbibliothek: 41 Miniaturen [Příběhy Státní knihovny v Berlíně: 41 miniatur]. Berlin: BibSpider, 2014. 192 stran: ilustrace, portréty.

ISBN 978-3-936960-79-2 *Kdb 40.801*

■ La valeur sociétale des bibliothèques: construire un plaidoyer pour les décideurs [Společenská hodnota knihoven: budování obhajoby pro rozhodování]. Sous la direction de Cécile Touitou. Paris: Electre – Éditions du Cercle de la Librairie, 2017. 214 stran. Collection Bibliothèques.

ISSN 0184-0886
ISBN 978-2-7654-1534-3 *Kfe 40.780*

■ Základní statistické údaje o kultuře v České republice 2016. III. díl, Knihovny a vydavatelská činnost. Zpracovaly Vladimíra Lindnerová, Olga

Úplný přehled novinek najdete na adrese <http://ipk.nkp.cz/knihovnicko-institut/knihovna-knihovnicke-literatury/Prirustky.htm>

Zeinertová, Ivana Platilová, Hana Nová. Praha: NIPOS – Centrum informací a statistik kultury, 2017. 60 stran: převážně grafy a tabulky.

ISBN 978-80-7068-321-7 *Kq 9.975/B*

Organizace knihovních fondů

■ JANOTTA, Lydia. Mach dich aus dem Staub: Staub und Schmutz in Bibliotheken – Wie und wann bekämpfe? [Zbavte se prachu: prach a nečistoty v knihovnách – jak a kdy bojovat?] Berlin: Simon Verlag für Bibliothekswissen, 2013. 136 stran: ilustrace, tabulky.

ISBN 978-3-940862-62-4 *OI 40.736*

■ JOHNSTON, Lisa R., ed. Curating research data. Volume one, Practical strategies for your digital repository [Správa dat z výzkumu. Sv. 1, Praktické strategie pro digitální úložiště]. Chicago: Association of College and Research Libraries, a division of the American Library Association, 2017. vii, 285 stran: ilustrace, grafy, tabulky.

ISBN 978-0-8389-8858-9 *Oaagb 40.622*

■ JOHNSTON, Lisa R., ed. Curating research data. Volume two, A handbook of current practice: with 30 case studies contributed by practitioners in the field [Správa dat z výzkumu. Sv. 2, Příručka stávající praxe: s 30 případovými studii, kterými přispěli odborníci z oboru]. Chicago: Association of College and Research Libraries, a division of the American Library Association, 2017. xxiv, 314 stran: ilustrace, grafy, tabulky.

ISBN 978-0-8389-8862-6 *Oaagb 40.623*

■ KNOCHE, Michael, hrsg. Die Zukunft des Sammelns an wissenschaftlichen Bibliotheken [Budoucnost shromažďování knihovních fondů ve vědeckých knihovnách]. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 2017. 170 stran: ilustrace. Bibliothek und Wissenschaft, 50.

ISSN 0067-8236
ISBN 978-3-447-10836-2 *Oaagb 40.760*

INFORMATIKA

■ CARR, Nicholas G. Nebezpečná mělčina: jak internet mění náš mozek: analýza stavu lidské psychiky v době digitální. Z anglického originálu The shallows, what the internet is doing to our brains... přeložila Jaroslava Přerovská. V Praze: Dauphin, 2017. 315 stran.

ISBN 978-80-7272-780-3 *Ife 40.712*

Čarodějnice
Magdaléna

Vydávání knih a slety čarodějnic s. 220
Organizátorky Sletu čarodějnic z roku 2017:
(zleva) Kanimūra dobrotivá a čarodějnice Bětka

Foto: archiv kroniky obce Mokré

**Odborné semináře
o literatuře pro děti v Přerově**

s. 224–225
**O semináře je velký zájem
především mezi knihovnicí,
pedagogy a studenty
pedagogických škol**

Foto: archiv MěK Přerov

Proč děti špatně mluví? s. 226
**Přednáška neuroložky a senátorky
Aleny Dernerové vyvolala živou diskuzi**

Foto: archiv MěK Litvínov

Drak a magie stokrát jinak s. 235–237
**J. W. Procházka (uprostřed) ve stánku věnovaném
literatuře sci-fi, fantasy a hororu na Světě knihy 2018**

Foto: archiv J. W. Procházky a K. Smolíkové

Knihovna Václava Čtvrťka v Jičíně

SKIP 08 Východní Čechy

POHÁDKOVÉ ČAROBEJLÍ Z KRKONOŠ A PODKRKONOŠÍ

22. knihovnická dílna 11.–13. září 2018 v rámci festivalu Jičín – město pohádky

Nápady z praxe

Bc. Vladimír Kraft

Škola a knihovna – jak najít společnou řeč

Mgr. Vanda Vaníčková, Ph.D. / Mgr. Petra Bubeníčková, Ph.D. / BcA. Ladislava Dlouhá

Vývoj řeči a čtení u dětí

PhDr. Mgr. Jeroným Klimeš, Ph.D.

Kompletní program na knihovna.jicin.cz/dilna-2018

Projekt se uskuteční za finanční podpory Ministerstva kultury ČR